

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Luana Knežević

**Optimizam i perfekcionizam u odnosu na
percipirani stil roditeljstva kod
nogometaša srednjoškolske dobi**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2018.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

Luana Knežević

**Optimizam i perfekcionizam u odnosu na
percipirani stil roditeljstva kod
nogometaša srednjoškolske dobi**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Adrijana Bjelajac

Zagreb, 2018.

Optimizam i perfekcionizam u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod nogometaša srednjoškolske dobi

Optimism and perfectionism in relation to perceived parenting styles among secondary-school football players

Sažetak

Optimizam i perfekcionizam se u velikoj mjeri razvijaju u adolescenciji, a pritom važan utjecaj imaju upravo roditelji. Roditeljski utjecaj je posebno važan kod adolescenata koji se bave timskim sportom, poput nogometa, zbog prednosti i izazova koje sport donosi. Stoga je cilj ovog rada bio istražiti postoje li razlike u izraženosti optimizma (pesimizma) i perfekcionizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod srednjoškolskih nogometaša. U istraživanju je sudjelovalo 229 nogometaša u dobi od 15 do 18 godina koji su članovi nogometnih klubova na području Zagreba i okolice. Sudionici su ispunili: Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma, Revidirani test životne orijentacije te Upitnik percipiranih stilova roditeljstva. Istraživanje je provedeno neposredno prije ili poslije treninga u prostorijama klubova. Rezultati su pokazali da više razine pozitivnog perfekcionizma iskazuju nogometaši koji percipiraju roditeljski stil svojih majki kao autoritativan. Nije utvrđena statistički značajna razlika u izraženosti pesimizma i negativnog perfekcionizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva majke i oca. Utvrđena je značajna pozitivna povezanost pesimizma i pozitivnog perfekcionizma te negativna povezanost pesimizma i negativnog perfekcionizma. U skladu s nalazima prijašnjih istraživanja pokazao se samo onaj prema kojem više razine pozitivnog perfekcionizma imaju nogometaši autoritativnih majki. Iz navedenog razloga potrebno je uzeti u obzir moguća objašnjenja ovakvih nalaza kao i ograničenja istraživanja.

Ključne riječi: optimizam, perfekcionizam, roditeljski stilovi, mladi nogometaši

Abstract

Optimism and perfectionism are highly under the influence of parents, especially in adolescence. Parent's influence is also important among adolescents who are engaged in team sports, such as soccer, due to advantages and challenges that sport includes. Therefore the aim of this study was to examine the differences between youth football player's level of optimism (pessimism) and perfectionism according to their perceived parenting styles. The sample included 229 football players aged 15 to 18 years, who are members of football clubs located in the area near Zagreb. Participants fulfilled: Positive and Negative Perfectionism Scale, Life Orientation Test-Revised and Perceived Parenting Styles Survey. The results showed higher levels of positive perfectionism among players who perceive their mother's parenting style as authoritative. Difference between levels of pessimism and negative perfectionism according to perceived parenting styles of both parents was not significant. Significant positive correlation was found between pessimism and positive perfectionism, and significant negative correlation between pessimism and negative perfectionism. The only finding from this research that was in line with the previous research findings, was the one according to which high levels of positive perfectionism have players of authoritative mothers. Accordingly, it is necessary to explore possible explanations for such findings as well as limitations of this research.

Keywords: optimism, perfectionism, parenting styles, youth football players

Sadržaj

1. Uvod.....	2
1.1. <i>Perfekcionizam</i>	3
1.2. <i>Optimizam</i>	7
1.3. <i>Roditeljski stilovi</i>	10
2. Cilj i problemi.....	13
3. Metoda.....	14
3.1. <i>Sudionici</i>	14
3.2. <i>Mjerni instrumenti</i>	15
3.3. <i>Postupak</i>	17
4. Rezultati	18
4.1. <i>Izraženost pesimizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod nogometaša srednjoškolske dobi</i>	20
4.2. <i>Izraženost perfekcionizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod nogometaša srednjoškolske dobi</i>	21
4.3. <i>Povezanost pesimizma i perfekcionizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod nogometaša srednjoškolske dobi</i>	23
5. Rasprava	24
5.1. <i>Ograničenja istraživanja</i>	28
5.2. <i>Praktične implikacije istraživanja</i>	31
6. Zaključak	33
7. Literatura.....	34

1. Uvod

Nogomet se jedan od najpopularnijih sportova na svijetu (Richelieu i Desbordes, 2009). U prilog tomu govori i podatak da se u Hrvatskoj dječaci najčešće u slobodno vrijeme bave ovim sportom (Badrić, Prskalo i Matijević, 2015). Europski adolescenti koji se aktivno bave upravo nogometom iskazuju veće zadovoljstvo životom i procjenjuju višu razinu zdravlja, u odnosu na vršnjake koji se ne bave nikakvim sportom (Wold i sur., 2013). Uključenost u organizirane sportske aktivnosti ima pozitivan učinak na razvoj mladih, što uključuje manje problema u ponašanju, visok akademski uspjeh i bolju psihosocijalnu prilagodbu (Farb i Matjasko, 2012; Mahoney, Larson, i Eccles, 2005). Mladi sportaši su u odnosu na vršnjake nesportaše manje nasilni i koriste manje opojnih sredstava (Torbarina, 2011). Također, adolescenti koji se bave timskim sportovima u odnosu na vršnjake koji se ne bave, pokazuju više razine učenja iz domena osobnog razvoja kao što su emocionalna regulacija, poznavanje samoga sebe i svojih fizičkih sposobnosti (Hansen, Larson i Dworkin, 2003). Isto tako, za pojedince koji su se u adolescentskoj dobi intenzivno bavili sportom, postoji veća vjerojatnost da će se baviti sportom ili fizičkom aktivnosti i u odrasloj dobi (npr. Perkins, Jacobs, Barber, i Eccles, 2004; Telama, Yang, Laakso i Viikari, 1997; Glenmark, Hedberg i Jansson, 1994). Bavljenje sportom, i to posebice timskim, ima povoljan utjecaj na fizički i psihosocijalni razvoj mladih no svakako valja uzeti u obzir i negativan utjecaj (Fraser-Thomas, Côté i Deakin, 2005). Tako je bavljenje timskim sportovima u adolescenciji povezano s niskim razinama učenja prosocijalnih normi, što obuhvaća negativan odnos s vršnjacima i lošije vještine timskog rada (Hansen i sur., 2003). Loši odnosi s vršnjacima i poteškoće u timskom radu uvelike su produkt borbe za mjesto u timu koja za posljedicu ima pojavu rivalstva među suigračima (Brustad, Babkes i Smith, 2001; prema Hansen i sur., 2003). Rivalstvo i kompetitivno okruženje podloga su za razvoj perfekcionistačkih težnji (Dunn, Causgrove Dunn i Syrotuik, 2002). Sportaši svoje mentalne i fizičke snage ulažu u perfekcionistačke ishode te su istovremeno izloženi perfekcionistačkim zahtjevima trenera, roditelja i vršnjaka (Haase i Prapavessis, 2004). Upravo iz tog razloga je perfekcionizam pojam koji se često povezuje sa sportskom izvedbom i osobinama sportaša (Dunn, Causgrove Dunn i Syrotuik, 2002). Sportaši u adolescentskoj dobi ulažu dodatne napore u sport kojim se bave, suočavaju se s ozljedama, umorom, neuspjehom i pritiscima (Côté, 1999). Upravo je u situacijama velikog stresa i anksioznosti kod sportaša adolescentske dobi najvažnija emocionalna podrška roditelja (Côté, 1999). Kroz emocionalnu podršku, odnosno davanje pozitivnih povratnih informacija o njihovim sposobnostima te iskazivanje vjere u njihove sposobnosti

suočavanja s teškim situacijama, roditelji jačaju samopoštovanje sportaša (Côté, 1999). Obitelj ima važnu ulogu u djetetovom odabiru da se bavi nekim sportom, ali i da kasnije u adolescenciji i odrasloj dobi ostane u sportu (Wheeler, 2012). Osim što djeci usađuju svoje vrijednosti i navike bavljenja sportom (Wheeler, 2012), roditelji ih potiču da ostanu u sportu financijskom i pozitivnom emocionalnom podrškom (Keegan, Spray, Harwood i Lavallee, 2010). Sportaši tako navode bezuvjetnu roditeljsku podršku i ljubav, poticanje ustrajnosti i rada te optimističnog stava kao važne aspekte roditeljske podrške (Gould, Dieffenbach i Moffett, 2002). Pozitivan stav i očekivanje da će se dobre stvari dogoditi u budućnosti istraživači objedinjuju pod konstruktom optimizma (Scheier i Carver, 1985). Osim što je optimizam u raznim kontekstima povezan sa zdravljem i učinkom (npr. Hefferon, 2012; Maruta, Colligan, Malinchoc i Offord, 2000) pokazao se vrlo važnim i u sportu (Gordon, 2008). Roditeljski utjecaj, odnosno podržavajuća obiteljska atmosfera, smatra se vrlo važnom za razvoj perfekcionizma i optimizma u mlađoj dobi (Flett i sur., 2002; Sorotzkin, 1998; Wintre i Sugar, 2000).

1.1. Perfekcionizam

Perfekcionizam se obično definira kao težnja za besprijekornošću, tendencija postavljanja visokih ciljeva i standarda samome sebi uz često pretjeran kritičizam (Flett i Hewitt, 2002; Flett, Hewitt i Dyck, 1989). Počeci istraživanja perfekcionizma uključuju kliničku populaciju i pristranost ka negativnom, psihopatološkom konceptu perfekcionizma (Terry-Short, Owens, Slade i Dewey, 1995). Neki od teoretičara koji zastupaju takvu konceptualizaciju opisuju perfekcionista kao osobe sklone postavljaju nereálnih i često nedostižnih ciljeva, frustrirane potrebom za postignućem i izbjegavanjem neuspjeha te one koji rijetko uživaju u plodovima svojega uspjeha (Pacht, 1984). Karakterizira ih isto tako dihotomnost razmišljanja, odnosno crno-bijeli pogled na svijet, pretjerana generalizacija te tzv. „tiranija moranja“ (Burns, 1980). Negativistički pogled na perfekcionizam potvrđuju i istraživanja u kojima je perfekcionizam povezan sa strahom od neuspjeha, osjećajima srama i krivnje, neodlučnosti, prokrastinacijom i niskim samopoštovanjem (Hamacheck, 1978; Hollender, 1965; Pacht, 1984; Solomon i Rothblum, 1984; Sorotzkin, 1998). Dodatna istraživanja ukazuju i na povezanost perfekcionizma s raznim psihološkim poremećajima, poput depresije (kod djece i odraslih), anoreksije i opsesivno kompulzivnog poremećaja (Pacht, 1984; Burns, 1980).

Hamacheck (1978) s druge strane, među prvima razlikuje dvije vrste (negativnog) perfekcionizma - normalni i neurotski. Objе vrste perfekcionista karakterizira postavljanje

visokih ciljeva, međutim, razlikuju se u motivaciji za perfekcionizmom i načinu nošenja s posljedicama perfekcionistačkih težnji. Normalni perfekcionista postavljaju realistične i ostvarive ciljeve te potencijalno ostvarivanje tih ciljeva dovodi do osjećaja zadovoljstva. Takve su osobe usmjerene na svoje snage te cijene svoje sposobnosti, što pozitivno utječe na njihovo samopoštovanje (Hamacheck, 1978). S druge strane, neurotični perfekcionista postavljaju ekstremno visoke ciljeve, čije ostvarivanje ne dovodi do osjećaja zadovoljstva. Takvi pojedinci su motivirani strahom od neuspjeha te svaki napor procjenjuju nedovoljno dobrim, zbog čega smatraju da je potrebno uložiti još veći napor. Isto tako, zabrinutost zbog potencijalnog razočarenja ljudi iz okoline, čini njihovu težnju za perfekcionizmom dodatno otežavajućom (Hamacheck, 1978). Nova istraživanja perfekcionizma usmjerila su se upravo na višedimenzionalnu strukturu perfekcionizma, odnosno na proučavanje različitih (ne samo negativnih) aspekata perfekcionizma. Frost, Marten, Lahart i Rosenblate (1990) su među prvima konstruirali višedimenzionalnu skalu perfekcionizma (eng. *Multidimensional Perfectionism Scale* - MPS-F). MPS-F skala se sastoji od 6 dimenzija: zabrinutost oko pogrešaka, organiziranost, roditeljski kriticizam, osobni standardi, sumnja u vlastite postupke i roditeljska očekivanja (Frost i sur., 1990). Iako je MPS-F skala u visokoj korelaciji s Burnsovom skalom perfekcionizma (Burns, 1980), prema kojoj je perfekcionizam simptom psihopatologije, neke dimenzije su ipak povezane s pozitivnim osobinama (Frost i sur., 1990). Tako su primjerice osobni standardi i organiziranost negativno povezani s prokrastinacijom, što autori smatraju važnim nalazom u višedimenzionalnom pogledu na perfekcionizam (Frost i sur., 1990). Hewitt i Flett (1991) također konstruiraju višedimenzionalnu skalu (eng. *Multidimensional Perfectionism Scale* - MPS-H), no od svega 3 dimenzije: perfekcionizam usmjeren prema sebi, perfekcionizam usmjeren prema drugima i socijalno pripisan perfekcionizam. Sve tri dimenzije se razlikuju u osobnoj i socijalnoj komponenti perfekcionizma te u motivaciji (intrinzičnoj i ekstrinzičnoj) i kontrolabilnosti (Hewitt i Flett, 1991). Perfekcionizam usmjeren prema sebi karakterizira postavljanje visokih ciljeva samome sebi, intrinzična motiviranost za savršenstvom te kompulzivno ustrajanje u perfekcionizmu (Hewitt i Flett, 1991). Perfekcionizam usmjeren prema drugima autori smatraju ekstrinzično motiviranim, budući da osobe postavljaju visoke standarde i zahtjeve drugima. Nametanje osjećaja krivnje, nepovjerenje i hostilnost prema drugima samo su neke od karakteristika perfekcionizma usmjerenog prema drugima (Hewitt i Flett, 1991). Dimenziju socijalno pripisanog perfekcionizma također opisuje ekstrinzična motivacija jer značajni drugi postavljaju standarde i očekivanja, zbog čega raste osjećaj pritiska za savršenstvom i strah od negativne evaluacije (Hewitt i Flett, 1991).

Samo je u socijalno pripisanom perfekcionizmu kontrola izvan osobe (vanjski lokus kontrole), što između ostalog može rezultirati naučenom bespomoćnošću, dok je kod perfekcionizma usmjerenog prema sebi i onog prema drugima kontrola pod utjecajem pojedinca, čime je i vjerojatnost za promjenu (primjerice visokih standarda) veća (Hewitt i Flett, 1991). Isto tako, svaka od dimenzija je povezana s različitim simptomima psihopatoloških poremećaja, te je primjerice perfekcionizam usmjeren prema drugima povezan s histrionskim, narcističkim i antisocijalnim obrascima ponašanja (Hewitt i Flett, 1991). Faktorska analiza provedena na obje MPS skale (MPS-H, Hewitt i Flett, 1991; MPS-F, Frost i sur., 1990), pokazala je da se sve dimenzije mogu grupirati u dva faktora (Frost, Heimberg, Holt, Mattia i Neubauer, 1993). Faktor Pozitivne težnje tako obuhvaća dimenzije: osobni standardi, organiziranost, perfekcionizam usmjeren prema sebi i perfekcionizam usmjeren prema drugima (Frost i sur., 1993). S druge strane, faktor Neadaptivne evaluacijske brige obuhvaća dimenzije: zabrinutost oko pogrešaka, roditeljski kriticizam, roditeljska očekivanja, sumnja u vlastite postupke i socijalno pripisan perfekcionizam (Frost i sur., 1993). Dakle, faktor Pozitivne težnje naglašava adaptivan aspekt perfekcionizma i osobnu motiviranost za perfekcionističke težnje, dok faktor Neadaptivne evaluacijske brige naglašava neadaptivan aspekt perfekcionizma te zabrinutost oko neuspjeha i kritika drugih ljudi (Frost i sur., 1993).

Konceptualizacija perfekcionizma na dvije dimenzije postupno je prešla u fokus novih istraživanja perfekcionizma. Među prvima se tomu posvećuju Slade i Owens (1998) sa svojim dvoprocenim modelom perfekcionizma. Oni kategoriziraju perfekcionizam u dva faktora - adaptivni i neadaptivni. Po uzoru na Skinnerovu teoriju učenja (Skinner, 1986) autori objašnjavaju kako je razlika između adaptivnog i neadaptivnog perfekcionizma u vrsti potkrepljenja (prema Slade i Owens, 1998). Naime u podlozi adaptivnog perfekcionizma je pozitivno potkrepljenje, odnosno želja za uspjehom te općenito misli i ponašanja koja vode ka ostvarenju pozitivnih ishoda (Slade i Owens, 1998). S druge strane, negativno potkrepljenje je u osnovi neadaptivnog perfekcionizma, odnosno cilj je izbjeći negativne posljedice (Slade i Owens, 1998). Također, strah od neuspjeha je važan pokretač misli i ponašanja kod neadaptivnog perfekcionizma (Slade i Owens, 1998). Na temelju dvodimenzionalnog pristupa perfekcionizmu Terry-Short i suradnici (1995) su osmislili Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma (eng. *Positive and Negative Perfectionism Scale - PNPS*; Terry-Short i sur., 1995). Autori su u preliminarnom istraživanju pokazali kako pozitivan (adaptivan) i negativan (neadaptivan) perfekcionizam varira u raznim populacijama (Terry-Short i sur., 1995). Tako

primjerice sportaši imaju najviše razine pozitivnog perfekcionizma, dok pacijenti s poremećajima u prehrani imaju najviše razine negativnog perfekcionizma (Terry-Short i sur., 1995). Negativan perfekcionizam je pozitivno povezan sa strahom, negativnim afektima, anksioznosti, hostilnosti i tugom (Andrews, Burns i Dueling, 2014). Rezultati istog istraživanja su pokazali da je negativan perfekcionizam povezan s nižim razinama emocionalnih i socijalnih kompetencija, vježbanja i pozitivnih afekata. Isto tako, pronađena je povezanost negativnog perfekcionizma sa socijalnom anksioznošću, odnosno strahom od evaluacije fizičkog izgleda (od strane drugih ljudi), kod elitnih sportaša (Haase, Prapavessis i Owens, 2002). S druge strane, pozitivan perfekcionizam je pozitivno povezan s nizom zdravstvenih i psiholoških dobrobiti kao primjerice: fizičkom aktivnošću i pozitivnim afektima, socijalnim i emocionalnim kompetencijama, srdačnošću ili radnim kompetencijama (Andrews i sur., 2014).

Burns (1980), Pacht (1984) i Hamacheck (1978) smatraju da se razvoj neadaptivnog perfekcionizma u velikoj mjeri može objasniti odnosom s roditeljima koji karakterizira tzv. uvjetna ljubav. Odnosno, kako bi zaslužili roditeljsku ljubav i prihvaćanje, djeca moraju zadovoljiti visoke standarde i težiti perfektnom ishodu. Svaka pogreška ili neuspjeh dovodi do potencijalnog gubitka roditeljske ljubavi i prihvaćanja. Prema Frost, Marten i Lahart (1990), pritisak visokih roditeljskih očekivanja za savršenstvom centralna je komponenta u razvoju perfekcionizma. Flett, Hewitt, Oliver i Macdonald (2002) proširuju utjecaj roditeljskog faktora na roditeljske stilove, ličnost roditelja te perfekcionistačke ciljeve i standarde roditelja. Prema preliminarnom modelu Flett i suradnici (2002) osim roditeljskih faktora, na razvoj perfekcionizma djeluju i okolinski pritisci (individualistička kultura, školsko i poslovno okruženje te vršnjaci) te faktori same osobe (temperament, bihevioralno inhibicijski i aktivacijski sistem te otvorenost ka socijalizaciji). Flett, Hewitt i Singer (1995) istaknuli su upravo važnost stilova roditeljstva u procesu razvoja perfekcionizma. Tako je primjerice autoritativan stil roditeljstva povezan sa perfekcionizmom usmjerenim prema sebi, a socijalno pripisan perfekcionizam je povezan sa autoritarnim stilom roditeljstva, ali samo kod mladića (Flett i sur., 1995).

Kod srednjoškolskih nogometaša različiti aspekti perfekcionizma pokazali su se povezanima s raznim konstruktima poput ljutnje (Dunn, Gotwals, Causgrove Dunn, i Syrotuik, 2006) i usmjerenosti ka postignuću (Dunn i sur., 2002).

Primjerice neadaptivni perfekcionizam je povezan s nezdravom usmjerenošću ka postignuću i kompetitivnom ljutnjom, dok je adaptivni perfekcionizam povezan sa zdravom usmjerenošću ka postignuću (Dunn i sur., 2002; Dunn i sur. 2006). Oliveira i suradnici (2015) su u svom istraživanju perfekcionizma obuhvatili profesionalne i neprofesionalne mlade nogometaše. Adaptivan perfekcionizam je bio prediktor regulacijskih stilova autonomne motivacije kod profesionalnih nogometaša, dok je neadaptivan perfekcionizam bio prediktor ponašanja pod utjecajem eksternalnih faktora. Dakle, nogometaši s adaptivnim perfekcionizmom su bolji u nošenju sa stresnim izazovima te ulažu veći trud u svakodnevne zadatke (Hill, Hall i Appleton, 2010). S druge strane, neprofesionalni nogometaši koje karakterizira neadaptivan perfekcionizam - su motivirani vanjskim pritiscima, boje se pogrešaka, ne vjeruju u svoje sposobnosti i brinu ih roditeljska očekivanja (Hall, Kerr, Kozub i Finnie, 2007). Na kraju je važno napomenuti da je perfekcionizam u literaturi prvotno promatram kroz područje psihopatologije i jednodimenzionalnosti, no iako u novijoj povijesti prevladava višedimenzionalan pristup, i dalje nije jednoznačno određen i definiran konstrukt (Haase i Prapavessis, 2004). Glavna razlika u konceptualizaciji perfekcionizma u kojoj se znanstvenici ne slažu, jest je li riječ o jednodimenzionalnom ili višedimenzionalnom konstrukt (Flett i Hewit, 2002). Različite operacionalizacije perfekcionizma i njegovih dimenzija te metodološki nedostaci mjernih instrumenata, su problemi koje je potrebno uzeti u obzir prilikom tumačenja rezultata istraživanja na temu perfekcionizma (Greblo, 2012).

1.2. Optimizam

Optimizam je dispozicijska dimenzija ličnosti koju karakterizira generalizirano očekivanje dobrih i povoljnih ishoda u budućnosti (Scheier i Carver, 1993; Carver, Scheier i Segerstrom, 2010). Optimisti generalno imaju pozitivna očekivanja u svim aspektima života, dok pesimisti imaju negativna očekivanja te odaju dojam mrzovoljnih osoba (Scheier i Carver, 1985). Jedan od najčešće korištenih mjernih instrumenata kojima se mjeri optimizam jest Test životne orijentacije (eng. *Life Orientation Test* – LOT; Scheier i Carver, 1985). Prema autorima, LOT mjeri dispozicijski jednodimenzionalni optimizam, relativno stabilan kroz vrijeme (Scheier i Carver, 1993). Čestice LOT-a mjere pojedinčevo očekivanje od budućnosti, odnosno smatra li da mu je više ili manje naklonjena (Scheier i Carver, 1993). Isto tako, utvrđena je pozitivna povezanost LOT-a s internalnom kontrolom i samopouzdanjem te negativna s depresijom i beznadnosti (Scheier i Carver, 1985).

Revidirana verzija testa životne orijentacije (eng. *Life Orientation Test-Revised* - LOT-R; Scheier, Carver i Bridges, 1994) sadrži manje čestica te bi, prema autorima, trebala pružiti bolju jednofaktorsku strukturu i bržu primjenu. Iako Scheier i Carver (1985, 1993; Scheier i sur., 1994) zastupaju jednodimenzionalnu strukturu optimizma, mnoge revizije LOT-R-a upućuju na dvofaktorsku strukturu (npr. Herzberg, Glaesmer i Hoyer, 2006; Fogarty, Perera, Furst, i Thomas, 2016; L. Kubzansky, P. Kubzansky i Maselko, 2004). Osim što se zalaže za dva odvojena faktora LOT-R-a (optimizam i pesimizam), Appaneal (2012) upozorava na nisku pouzdanost koja je posljedica malog broja čestica po svakom faktoru. Zbog niske pouzdanosti, koja upućuje na pogrešku mjerenja, Appaneal (2012) upućuje na oprez u dvofaktorskom pristupu LOT-R-u te predlaže izmjene u vidu povećanja količine čestica po faktoru, odnosno optimizmu i pesimizmu. U sportskoj literaturi je i dalje dominantan jednodimenzionalan pristup optimizmu te je naglasak na prilagodbi LOT-R-a populaciji sportaša (Appaneal, 2012).

Drugi način mjerenja optimizma jest putem atribucijskog stila odnosno načina na koji ljudi objašnjavaju uspjeh ili neuspjeh koji su doživjeli u prošlosti (Peterson, 2000). Atribucijski stilovi se mjere pomoću Upitnika atribucijskih stilova (eng. *Attributional Style Questionnaire* – ASQ; Peterson i sur., 1982). No, Marín, Ortín, Garcés de los Fayos i Tutte (2013) napominju kako se u istraživanjima najčešće koristi LOT i LOT-R za mjerenje optimizma. Autori kao razlog navode jednostavnu i kratku primjenu u odnosu na primjerice ASQ (Peterson i sur., 1982).

Istraživanja su utvrdila povezanost optimizma s većim zadovoljstvom životom, pozitivnim afektima i manjkom depresivnih simptoma (Chang, 1998; Chang i Sanna, 2001; Marshall i sur., 1992). Prema meta-analizi Rasmussen, Scheier i Greenhouse (2009) optimizam je značajan prediktor fizičkog zdravlja. Još jedna meta-analiza pokazala je da primjerice optimističniji sportaši imaju bolji učinak u natjecanjima ili kad su suočeni s lošim rezultatom u odnosu na manje optimističnije sportaše (Ortín-Montero i sur., 2018). Rezultati istraživanja Andrews i suradnika (2014) su pokazali da je optimizam značajno povezan s pozitivnom perfekcionizmom, dok je pesimizam povezan s negativnim perfekcionizmom. U istraživanju Black i Reynolds (2013) adaptivan perfekcionizam je pozitivno povezan s optimizmom, no ukupni je perfekcionizam (adaptivni i neadaptivni) negativno povezan s optimizmom. Isto tako, za muškarce je značajan medijacijski učinak optimizma na povezanost neadaptivnog perfekcionizma i depresije, dok je za žene znatno manji. S druge strane, pesimizam je povezan s psihološkim stresom, depresivnim simptomima, negativnim afektima i beznadnosti

(Chang, 1998; Chang, 2002; Strunk, Lopez i DeRubeis, 2006). Biti optimist ili pesimist ponajprije učimo kroz prijašnja iskustva s uspjehom i neuspjehom (Scheier i Carver, 1993). Stoga, ako smo bili uspješni u prošlosti očekujemo da ćemo to biti i u budućnosti te analogno, ukoliko smo doživjeli neuspjeh očekujemo ga i u budućim događanjima (Scheier i Carver, 1993). Scheier i Carver (1993) ističu važnost utjecaja roditeljskog optimizma i pesimizma na razvoj istog kod djece.

Budući da djeca uče kroz modeliranje ponašanja - opservacijom roditeljskih strategija suočavanja s problemima, oni razmišljaju i ponašaju se kao njihovi optimistični/pesimistični roditelji (Scheier i Carver, 1993). Davanjem direktnih smjernica u rješavanju problema, roditelji mogu i neposredno utjecati na razvoj optimizma kod djece (Scheier i Carver, 1993). Scheier i Carver (1993) smatraju da roditelji koji svoju djecu uče adaptivnim, odnosno uspješnim strategijama suočavanja s problemima, stvaraju bazu za optimističku orijentaciju. Isto tako, recentnija istraživanja pokazuju da su dobra komunikacija i pozitivni obiteljski odnosi važni u razvoju optimizma (Orejundo, Puyuelo, Fernández-Turrado i Ramos, 2012).

Vjera u sebe i ostvarivost cilja te s druge strane sumnjičavost i neostvarivost željenog cilja, glavne su razlike između optimista i pesimista (Carver i sur., 2010). Ovisno o očekivanju (ne)ostvarenja cilja, pojedinac će ustrajati u svom naumu neovisno o preprekama ili pak odustati prije samog početka ili tijekom procesa (Carver i sur., 2010). Optimisti su češće ustrajni u svojim naumima usprkos preprekama, pa čak i kad je napredak spor (Carver i sur., 2010). Pesimisti, s druge strane, su u istim situacijama sumnjičavi, oklijevaju i brže odustanu (Carver i sur., 2010). Meta analiza koju su proveli Nes i Segerstrom (2006) pokazala je da je optimizam pozitivno povezan s načinom suočavanja usmjerenim ka rješavanju problema (npr. planiranje, aktivno suočavanje, ulaganje dodatnog napora i traženje emocionalne podrške) i negativno povezan izbjegavajućim načinom suočavanja s problemima (npr. izbjegavanje problema, izostanak ulaganja napora, negiranje i socijalno povlačenje). U istraživanju koje su proveli Gaudreau i suradnici (2015) također je utvrđena povezanost optimizma s oblikom suočavanja usmjerenim ka rješavanju problema (eng. *Task-oriented coping*), dok je za pesimizam utvrđena povezanost s izbjegavajućim načinom suočavanja (eng. *Disengagement-oriented coping*). Optimizam pomaže u aktivnijem i uspješnijem rješavanju izazova koje donose akademski zadaci i sportska natjecanja, a samim tim i veće zadovoljstvo školskim i sportskim područjima života adolescenata (Gaudreau i sur. 2015).

Biti izraziti optimist povlači za sobom i neke negativne posljedice, upravo zbog generaliziranog vjerovanja u povoljne ishode (Chang, Chang i Sanna, 2009). Tako su nerealni optimisti slabijeg zdravlja i podcjenjuju rizik za razvoj bolesti, upravo zato jer smatraju da ne trebaju ulagati nikakav napor (Chang i sur., 2009). Optimisti su češće i kockari, budući da održavaju pozitivan stav te očekuju dobitke čak i nakon velikih gubitaka (Gibson i Sanbonmatsu, 2004). Norem i Chang (2002) upućuju na kompleksnost konstrukta optimizma te navode samo neke od varijacija optimizma i pesimizma korištenih u istraživanjima kao primjerice: dispozicijski optimizam i pesimizam (Scheier i Carver, 1985), naivan optimizam (Epstein i Meier, 1989), nerealistični optimizam (Weinstein i Klein, 1996), nerealistični pesimizam (Dolinski, Gromski i Zawisza, 1987), realistični pesimizam (Frese, 1992) te obrambeni pesimizam i strateški optimizam (Norem i Cantor, 1986). Tako je primjerice obrambeni pesimizam, karakterističan za visoko anksiozne pojedince koji postavljaju niska očekivanja te intenzivno reflektiraju sve moguće ishode prije nekog događaja (Norem i Cantor, 1986). Oni su anksiozni unatoč prijašnjim uspjesima te očekuju neuspjeh, iako su istovremeno visoko motivirani da izbjegnu neuspjeh (Chang i sur., 2009). Postavljanjem niskih očekivanja obrambeni pesimisti štite svoje zadovoljstvo i samopoštovanje (Gaudreau i sur. 2015). Ovaj oblik pesimizma se smatra adaptivnim jer pomaže anksioznim pojedincima u kontroliranju svoje anksioznosti kako ona ne bi utjecala na učinak, zbog čega pojedinci mogu i povećati svoj učinak (Chang i sur., 2009). U prilog povećanju učinka govore i rezultati istraživanja Gaudreau i suradnika (2015) prema kojima pojedinci s višom razinom pesimizma iskazuju veće zadovoljstvo sa školskim uspjehom.

1.3. Roditeljski stilovi

Brojna istraživanja roditeljski utjecaj opisuju pomoću koncepta roditeljskog stila, odnosno generalne emocionalne klime koju stvaraju roditelji (Holt i sur., 2009). Kako bi lakše razlikovali roditeljske odgojne postupke koji su povezani s osobinama djeteta, istraživači kategoriziraju različita ponašanja u roditeljske stilove (McClun i Merrell, 1998). Roditeljski stilovi se primarno odnose na emocionalni kontekst u kojem se događa interakcija djeteta i roditelja (Raboteg-Šarić i sur., 2011). Baumrind (1971, 1991) je kategorizirala roditeljske stilove u četiri kategorije koje se razlikuju u dvjema dimenzijama: roditeljskog nadzora i postavljanja granica ili zahtjeva; te odgovaranja na potrebe djeteta odnosno pružanje podrške, ljubavi, emocionalne topline i razumijevanja (prema Raboteg-Šarić, Sakoman i Brajša-Žganec, 2002). Stoga Baumrind (1991) razlikuje: autoritativan, autoritaran, permisivan i zanemarujući stil roditeljstva. Autoritativni roditelji su visoko na obje razine, postavljanja

granica i odgovaranja na potrebe djeteta. Postavljaju jasne zahtjeve i pravila ponašanja, a disciplinu koriste kako bi pružili podršku, a ne primijenili kaznu. Isto tako, asertivni su te isto potiču i kod djeteta, kao i socijalnu odgovornost te kooperativnost. Autoritarni roditelji postavljaju visoke zahtjeve i pravila, te ne pružaju mnogo ljubavi i podrške (Raboteg-Šarić i sur., 2002). Zahtijevaju poslušnost, pružaju cijeli niz pravila koja se moraju bespogovorno poštivati te nadziru djetetove aktivnosti (Baumrind, 1991). S druge strane, permisivni roditelji su nerestriktivni te ne postavljaju gotovo nikakve granice, no pružaju podršku i emocionalnu toplinu (Raboteg-Šarić i sur., 2002). Takvi roditelji su netradicionalni, ne zahtijevaju odraslo ponašanje, prepuštaju samoregulaciju djetetu i izbjegavaju konfrontaciju (Baumrind, 1991). Na kraju, zanemarujući roditelji su nisko na obje dimenzije, postavljanja zahtjeva i odgovaranja na potrebe djeteta. Ne pružaju niti strukturu niti podršku te odbijaju ili zanemaruju odgovornosti koje imaju u odgoju djeteta (Baumrind, 1991).

Istraživanja su pokazala da roditeljska ponašanja koja potiču autonomiju i međusobno poštivanje mogu biti povezana s pozitivnim ponašanjima kod adolescenata (McClun i Merrell, 1998). Takva roditeljska ponašanja svrstana su pod autoritativan stil roditeljstva koji je povezan s pozitivnim aspektima psihosocijalnog razvoja adolescenata (Raboteg-Šarić i sur., 2002). Primjerice, povezan je s visokom izraženošću optimizma (Raboteg-Šarić, Merkaš i Majić, 2011) i nade (Heaven i Chiarrochi, 2008). Također, autoritativan roditeljski stil povezan je i s akademskim uspjehom adolescenata (Spera, 2005). Nadalje, istraživanje Zanon i suradnika (2014) je pokazalo da su optimističniji adolescenti koji svoje roditelje procjenjuju kao autoritativne. Pozitivan i podržavajući stil roditeljstva u adolescenciji ima značajan utjecaj i na emocionalan razvoj u odrasloj dobi (Dumas, Lawford, Tieu i Pratt, 2009). Longitudinalno istraživanje Dumas i sur. (2009) pokazalo je da adolescenti čiji roditelji imaju autoritativan stil roditeljstva, iskazuju više razine emocionalne prilagođenosti u odrasloj dobi. Također, pojedinci s višom emocionalnom prilagodbom, optimističnije procjenjuju teške životne situacije i imaju bolje vještine suočavanja s istima (Dumas, 2009). Isto tako, autoritativan stil roditeljstva značajno predviđa optimizam u kasnoj adolescenciji, u odnosu na primjerice autoritaran stil (Baldwin, McIntyre i Hardaway, 2007). Pozitivni učinci autoritativnog stila roditeljstva pronađeni su i na uzorku mladih nogometaša (Sapieja, Dunn i Holt, 2011). Naime, nogometaši adolescentske dobi koji iskazuju adaptivan perfekcionizam procjenjuju svoje roditelje kao autoritativnije, u odnosu na neadaptivne perfekcionista (Sapieja i sur., 2011). Upravo autoritativni roditelji pružaju podršku te potiču razvoj autonomije kod djece, a time i razvoj zdravih psiholoških osobina poput adaptivnog

perfekcionizma (Sapieja i sur., 2011). Iako ne možemo govoriti o uzročno-posljedičnim odnosu, pretpostavlja se da autoritativni roditelji pružaju emocionalnu toplinu, autonomiju te postavljaju zdrave granice što predstavlja učinkovitu zaštitu od razvoja neadaptivnog perfekcionizma (Flett i sur., 1995; Hamacheck, 1978). Smatra se da za razvoj neadaptivnog perfekcionizma ključnu ulogu ima potreba za zadovoljenjem tuđih očekivanja (poput onih od roditelja) jer istovremeno nezadovoljenje tih očekivanja dovodi do izostanka podrške i osjećaja prihvaćenosti (Greenspoon, 2008). S druge strane, istraživanje Besharat, Azizi i Poursharifi (2011) je pokazalo da je autoritaran stil očeva povezan s perfekcionizmom djece, i to sa sve tri dimenzije prema Multidimenzionalnoj skali perfekcionizma. Dakle ne samo s adaptivnim dimenzijama perfekcionizma (perfekcionizam usmjeren prema sebi), već i s neadaptivnim dimenzijama (perfekcionizam usmjeren prema drugima i socijalno pripisan perfekcionizam).

Pregledom istraživanja možemo konstatirati da je važan utjecaj roditeljskih stilova na razvoj mnogih osobina mladih, a posebice u osjetljivom periodu adolescencije. Isto tako, nalazi istraživanja o obilježjima perfekcionizma razlikuju se s obzirom na različite operacionalizacije ovog konstrukta, a nekonzistentnost povezanosti optimizma i pozitivnih ishoda opravdavaju potrebu za dodatnim istraživanjem ovih konstrukata. Sportaši u istraživanjima često iskazuju više razine na pozitivnim psihološkim aspektima u odnosu na nesportaše, zbog čega je ova hipoteza zanimljiva za proučavanje. Budući da je nogomet u Hrvatskoj najzastupljeniji sport među srednjoškolcima, upravo populacija mladih nogometaša predstavlja pogodnu skupinu za istraživanje. Iz navedenih je razloga u ovom istraživanju proučavan odnos optimizma i perfekcionizma s obzirom na stil roditeljstva kod srednjoškolskih nogometaša.

2. Cilj i problemi

Cilj ovog istraživanja je ispitati izraženost optimizma i perfekcionizma s obzirom na percipirani stil roditeljstva kod nogometaša srednjoškolske dobi. U skladu s teorijskim pretpostavkama i rezultatima prethodnih istraživanja formulirani su slijedeći problemi i pripadne hipoteze:

1. Istražiti izraženost optimizma s obzirom na roditeljski stil majke i oca kod nogometaša srednjoškolske dobi.

Očekuje se da više razine optimizma imaju nogometaši koji percipiraju odgojni stil svojih roditelja (majke i oca) kao autoritativan nego oni koji ga percipiraju permisivan ili autoritaran.

2. Istražiti izraženost perfekcionizma s obzirom na roditeljski stil majke i oca kod nogometaša srednjoškolske dobi.

Očekuje se da će nogometaši koji odgojni stil roditelja (majke i oca) percipiraju kao autoritativan, imati više razine pozitivnog perfekcionizma i niže razine negativnog perfekcionizma nego oni koji ga percipiraju kao permisivan ili autoritaran.

3. Istražiti povezanost optimizma i perfekcionizma kod nogometaša srednjoškolske dobi.

Očekuje se visoku pozitivna povezanost optimizma i pozitivnog perfekcionizma, a s druge strane negativna povezanost optimizma i negativnog perfekcionizma kod nogometaša srednjoškolske dobi.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U istraživanju su sudjelovali članovi nogometnih škola na području Zagreba i okolice, u dobi od 15 do 18 godina, koji su bili prisutni na treningu u danu provedbe ispitivanja. Od ukupno 263 članova, upitnike je ispunilo njih 251, što znači da je u istraživanju sudjelovalo više od 90 % članova nogometnih škola koje su odabrane u uzorak.

Na temelju preliminarnе analize podataka, zbog specifičnog zahtjeva ovog istraživanja za srednjoškolskim uzorkom, iz daljnje obrade podataka su isključeni podaci 23 sudionika koji su završili srednjoškolsko obrazovanje, ne pohađaju školu, pohađaju osnovnu školu te onih koji žive u vlastitom stanu. Konačni uzorak sastoji se od 228 nogometaša, raspona dobi od 15 do 18 godina te prosječne dobi 16 godina ($M = 16.31$, $SD = 0.96$).

Tablica 1. Sociodemografska obilježja sudionika

		N	%
Dob	15	53	23.5 %
	16	81	35.8%
	17	62	27.4%
	18	30	13.3 %
Škola	1.razred SŠ	58	25.4%
	2.razred SŠ	82	36.0 %
	3.razred SŠ	55	24.1%
	4. razred SŠ	33	14.5%
Gdje živiš	Obiteljska kuća ili stan	193	84.6%
	Kuća ili stan rodbine	7	3.1%
	Učenički dom ili smještaj kluba	28	12.3%
Tko živi s tobom u domaćinstvu	Oba roditelja (te braća i sestre i/ili članovi rodbine)	183	81.3%
	Jedan roditelj (majka ili otac te braća i sestre)	17	7.5%
	Bez roditelja (sustanari u domu, članovi rodbine, posvojitelji/udomitelji, braća i sestre)	25	11.1%

Iz tablice 1 vidljivo je kako najveći postotak sudionika sa 16 godina (33.2%), a najmanji postotak sudionika s 18 godina (17%).

Sukladno podacima o dobi, najveći postotak sudionika polaznici su 2. razreda srednje škole (35.8%), dok najmanji postotak pohađa 4. razred srednje škole (14.4%), ne uzmemo li u obzir jednog sudionika koji pohađa 8.razred osnovne škole (0.4%). Nadalje, više od polovice sudionika živi u obiteljskoj kući ili stanu (84.7%) te s oba roditelja te braću i sestre i/ili članove rodbine (81.4%).

Sljedeći najveći postotak odnosi se na sudionike koji su smješteni u učeničkom domu ili imaju osiguran smještaj od strane kluba čiji su član (12.2%). Sličan postotak (11.1%) sudionika navelo je da ne živi s roditeljima, odnosno da žive sa sustanarima u domu ili smještaju koji je osigurao klub, ili žive sa članovima rodbine, braćom i sestrama ili sa posvojiteljskom ili udomiteljskom obitelji. Najmanji je postotak sudionika naveo da živi u smještaju rodbine (3.1%), odnosno da živi s jednim roditeljem te braćom i sestrama (7.5%).

3.2. Mjerni instrumenti

Perfekcionizam

Perfekcionizam je mjereno pomoću Ljestvice pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PNPS, *Positive and Negative Perfectionism Scale*; Terry-Short i sur., 1995). Ljestvica se sastoji od 40 čestica raspoređenih u dvije podljestvice. Obje podljestvice se sastoje od 20 čestica, s time da jedna mjeri pozitivan (adaptivan) perfekcionizam, a druga negativan (neadaptivan) perfekcionizam. Primjer čestice za pozitivan perfekcionizam je: "*Volim odobravanje koje dobijem za dobro obavljen posao*", a za negativan perfekcionizam: "*Ne mogu se opustiti dok stvari koje radim nisu savršene*". Zadatak je sudionika izraziti svoj stupanj slaganja sa svakom tvrdnjom na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 5 (u potpunosti se slažem). Zbrajanjem procjena na podljestvicama dobivaju se dva rezultata: jedan za pozitivan, a drugi za negativan perfekcionizam. Teorijski se raspon za obje podljestvice kreće od 20 do 100. Viši rezultat na podljestvici pozitivnog/negativnog perfekcionizma označava veću izraženost pozitivnog/negativnog perfekcionizma. Ljestvica je prevedena na hrvatski za potrebe istraživanja Erceg Jugović i Lauri Korajlija (2012) te je isti prijevod korišten za potrebe ovog istraživanja. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije je zadovoljavajuća te za podljestvicu pozitivnog perfekcionizma iznosi $\alpha = .82$, a za podljestvicu negativnog perfekcionizma iznosi $\alpha = .76$.

Optimizam

Pomoću Revidiranog testa životne orijentacije (LOT-R, *Life Orientation Test-Revised*; Scheier i sur., 1994) mjerene su individualne razlike u optimizmu. Skala se sastoji od 10 čestica od kojih su 3 pozitivno i 3 negativno usmjerene čestice, a 4 čestice su distraktori te se ne koriste prilikom računanja ukupnog rezultata. Primjer pozitivno usmjerene čestice je: "*Uvijek sam optimističan kada razmišljam o budućnosti*", a negativno usmjerene čestice: "*Gotovo nikad ne očekujem da će nešto poći po mome*".

Primjer distraktorske čestice je: "*Važno mi je da budem aktivan*". Sudionici na skali od 0 (uopće se ne odnosi na mene) do 4 (u potpunosti se odnosi na mene) procjenjuju u kojoj mjeri se tvrdnje odnose na njih. Ukupan rezultat je suma procjena pozitivnih čestica i obrnuto kodiranih negativnih čestica, pri čemu viši rezultat ukazuje na višu razinu optimizma. Teorijski raspon skale kreće se od 0 do 24. S obzirom da neki autori zastupaju dvofaktorski pristup LOT-R-a, provjerena je mogućnost formiranja rezultata na način da pozitivne čestice optimizam, a negativne čestice predstavljaju pesimizam. Budući da je na taj način pouzdanost pesimizma ($\alpha = .56$) i optimizma ($\alpha = .54$) ispod prihvatljive, u ovom je istraživanju korišten jednofaktorski pristup formiranja ukupnog rezultata kao što predlažu autori. Test je preveden s engleskog na hrvatski za potrebe istraživanja Raboteg-Šarić i suradnika (2011) u kojem je primijenjen na hrvatskim srednjoškolcima te je takav korišten i u ovom istraživanju. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za ovu skalu je zadovoljavajuća i iznosi $\alpha = .64$. Faktorskom analizom utvrđeno je da su čestice pesimizma u većoj mjeri zasićene zajedničkim faktorom, stoga je prilikom analize skala prilagođena na način da više vrijednosti označavaju izraženiji pesimizam, odnosno niži optimizam. Dakle, za potrebe ovog rada u daljnjim je obradama konstrukt optimizma preimenovan u pesimizam radi lakšeg praćenja i tumačenja rezultata.

Percipirani stil roditeljstva

Percepcija roditeljskog stila kod adolescenata mjerena je pomoću Upitnika percipiranih stilova roditeljstva (PPSS, *Perceived Parenting Styles Survey*; McClun i Merrell, 1998). Upitnik je konstruiran na temelju stilova roditeljstva koje je opisala Baumrind (1966, 1971, 1978, 1991), a obuhvaća tri roditeljska stila koja se razlikuju u razinama postavljanja zahtjeva i odgovaranja na zahtjeve djeteta (prema McClun i Merrell, 1998). Svaki od tri roditeljska stila (autoritarni, autoritativni i permisivni) opisan je pomoću šest rečenica koje predstavljaju različite vrste roditeljskog ponašanja. Zadatak sudionika je da na temelju pročitanih rečenica

procijene koja od tri skupine rečenica u najvećoj mjeri opisuje ponašanje njihovih roditelja te da odaberu samo jednu, odnosno samo jedan roditeljski stil (nominalna skala). Upitnik je korišten na srednjoškolskoj populaciji u Hrvatskoj u istraživanju Raboteg-Šarić i suradnika (2011), za čije potrebe je preveden na hrvatski te je kao takav korišten i u ovom istraživanju, na način da sudionici prvo procjenjuju roditeljski stil majke, a potom oca.

Osim navedenih mjernih instrumenata, u istraživanje su uključena i sociodemografska pitanja o spolu, dobi i nazivu nogometne škole čiji je sudionik član. Također, uključena su i tri pitanja s ponuđenim odgovorima: koju školu pohađaju, gdje žive te tko sve živi s njima u domaćinstvu. Na svako od pitanja s ponuđenim odgovorima sudionici su imali opciju zaokruživanja nijednog od navedenog te u tom slučaju nadopisivanja vlastitog odgovora.

3.3. Postupak

Prije provođenja istraživanja pristupano je voditeljima nogometnih škola sa službenim dopisom s fakulteta u kojem je opisan cilj i način provedbe istraživanja. Nakon dobivanja odobrenja nogometnih škola, organiziran je termin provedbe istraživanja u dogovoru s trenerima (kadeta i juniora) ili s voditeljima škola.

Istraživanje je provedeno grupno, prije ili nakon treninga, u prostorijama nogometnih klubova (svlačionicama, press centru ili uredu voditelja). Neposredno prije početka istraživanja sudionicima je ukratko objašnjena svrha i tijekom istraživanja te podijeljena suglasnost o sudjelovanju, koju su potom potpisanu vratili voditeljici istraživanja. Sudjelovanje u istraživanju je bilo dobrovoljno, anonimno te su sudionici u svakom trenutku mogli odustati. Isto tako, podijeljene su obavijesti za sudionike istraživanja, s napomenom da istu zadržavaju te daju na uvid roditeljima ili skrbnicima.

Istraživanje je bilo tipa papir-olovka. Nakon što su im podijeljeni upitnici sudionicima je objašnjen način ispunjavanja različitih ljestvica, zamoljeni su za samostalan rad pri ispunjavanju upitnika te im je rečeno da se u bilo kojem trenutku mogu obratiti voditeljici istraživanja ako imaju pitanja.

Na prvom listu upitnika bilo je otisnuto objašnjenje istraživanja, napomena o anonimnosti te mogućnosti odustajanja u bilo kojem trenutku. Sudionici su prvo ispunjavali kratki sociodemografski upitnik, potom je slijedila Ljestvica pozitivnog i negativnog perfekcionizma (Terry-Short i sur., 1995), zatim Revidirani test životne orijentacije (Scheier i sur., 1994) i na kraju Upitnik percipiranih stilova roditeljstva (McClun i Merrell, 1998). Mjerni instrumenti

primijenjeni su kao baterija upitnika tiskana u jedan svezak, a na početku svakog upitnika bila je otisnuta kratka uputa za rješavanje. Ispunjavanje upitnika je trajalo otprilike 15 minuta. Istraživanje je provedeno u veljači i ožujku 2018. godine.

4. Rezultati

U tablicama 2 i 3 prikazani su deskriptivni podaci za skale optimizma i perfekcionizma te zastupljenosti pojedinih roditeljskih stilova. Potom su prikazane pretpostavke i obrade za pojedine konstrukte (pesimizma i perfekcionizma) u skladu s postavljenim problemima.

Tablica 2. *Deskriptivni podaci za skalu pesimizma i podljestvice perfekcionizma kod srednjoškolskih nogometaša*

	<i>M</i>	<i>SD</i>	Ostvareni raspon
Pesimizam	16.26	3.59	5-24
Pozitivni perfekcionizam	78.92	8.30	47-99
Negativni perfekcionizam	48.26	8.40	26-90

Iz tablice 2 vidljivo je kako su sudionici u prosjeku pomaknuti prema višim vrijednostima pesimizma. Također, sudionici iskazuju visoku razinu pozitivnog perfekcionizma i nisku razinu negativnog perfekcionizma. Isto tako, vidljivo je variranje rezultata za podljestvice perfekcionizma te za pesimizam, koje je razmjerno veliko što upućuje na moguće metodološke probleme koji bi mogli utjecati na rezultate.

Tablica 3. *Deskriptivni podaci upitnika roditeljskih stilova za majku i oca*

Roditeljski stilovi	Majka		Otac	
	N	%	N	%
Autoritativni	169	73.8 %	154	67.2 %
Permisivni	39	17.0 %	46	20.1 %
Autoritarni	7	3.1 %	17	7.4 %
Zbroj	215	93.9 %	217	94.7 %
Nedostaje vrijednost	13	6.1 %	11	5.3 %
Ukupno	228	100 %	228	100 %

Dobiveni postotci roditeljskih stilova za majku oca prikazani u tablici 3 ukazuju na visok postotak autoritativnog stila. Točnije, više od polovine sudionika procijenilo je roditeljski stil svojih roditelja (majke i oca) autoritativnim. Sljedeći je po zastupljenosti permissivni stil, dok je autoritarni stil zastupljen u vrlo maloj mjeri.

Zbog narušavanja osnovnih preduvjeta za analizu rezultata, autoritarni stil je isključen iz daljnje obrade. Stoga su u sljedećim obradama uzeti su u obzir rezultati učenika koji su roditeljski stil procijenili kao autoritativni ili permissivni ($N = 208$).

Kako bi se provjerilo odgovaraju li dobiveni podaci preduvjetima za analizu varijance, prvo su prikazane analize preduvjeta za zavisne varijable (pesimizam i perfekcionizam), a potom rezultati analize varijance te posljednje Pearson r korelacije za obje zavisne varijable. Zbog neujednačenog broja sudionika po skupinama, analiza varijance je izračunata pomoću sume kvadrata tipa II, a ne tipa III, jer sume kvadrata tipa II uzimaju u obzir veličine uzorka (ujednačavaju skupine s obzirom na broj sudionika) te je stoga veća vjerojatnost valjanog otkrivanja glavnog efekta, nauštrb vjerojatnosti otkrivanja značajne interakcije (koju za potrebe ovog istraživanja ne očekujemo). Budući da u nekim od sljedećih obrada uzorak sadrži 8 sudionika po ćeliji (odnosno po skupini), navedeni pomoćni postupak pružio je optimalne rezultate za ovo istraživanje. Također, za svaku od zavisnih varijabli (pesimizam i perfekcionizam) izračunata je standardizirana vrijednost te je potom izbačeno 0.5 % sudionika s najvišim i najnižim rezultatima jer se radi o aberantnim rezultatima koji mogu umanjivati valjanost provedene analize.

4.1. Izraženost pesimizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod srednjoškolskih nogometaša

Prvo su provedene analize pomoću kojih se utvrđuje opravdanost korištenja parametrijskih testova, odnosno u ovom slučaju analize varijance. U skladu s navedenim, prvotno je proveden Kolmogorov-Smirnovljev test normalnosti raspodjele za zavisnu varijablu pesimizma s obzirom na stil roditeljstva majke i oca. Analizom je utvrđena narušena normalnost raspodjele za pesimizam kod autoritativnog stila roditeljstva majke ($KS_z = .077$, $p = .031^*$) i oca ($KS_z = .093$, $p = .005^{**}$). No uvidom u simetričnost raspodjele varijable pesimizma s obzirom na roditeljski stil majke ($z = -.550$) i oca ($z = -1.181$), zaključujemo da asimetrija nije značajna te da su svi preduvjeti za ANOVA-e dosad provedeni zadovoljeni.

Homogenost varijanci je zadovoljena, odnosno nisu utvrđene statistički značajne razlike u varijancama kategorija stilova roditeljstva za majku i oca s obzirom na varijablu pesimizma ($F(3, 174) = .368$, $p = .776$). Sve varijance su homogene i može se pristupiti provedbi ANOVA-e.

Tablica 4. Rezultati analize varijance za pesimizam s obzirom na stil roditeljstva oca i majke kod srednjoškolskih nogometaša

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednji kvadrat	F	p
Između sudionika					
Roditeljski stil oca	9.271	1	9.271	.679	.411
Roditeljski stil majke	24.132	1	24.132	1.767	.185
Roditeljski stil oca x majke	5.957	1	5.957	.436	.510
Pogreška	2375.953	174	13.655		

Iz tablice 4 gdje je prikazana analiza varijance za varijablu pesimizma s obzirom na stil roditeljstva (majke i oca), možemo zaključiti kako nema statistički značajne razlike u pesimizmu s obzirom na stil roditeljstva majke i oca kod srednjoškolskih nogometaša.

4.2. Izraženost perfekcionizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod srednjoškolskih nogometaša

Prvotno je proveden Kolmogorov-Smirnovljev test normalnosti raspodjele za obje podljestvice perfekcionizma, odnosno za pozitivni i negativni perfekcionizam. Normalnost raspodjele nije zadovoljena samo za podljestvicu pozitivnog perfekcionizma kod permisivnog stila roditeljstva za očeve ($KS_z = .174$, $p = .009^{**}$). No dodatna analiza simetričnosti raspodjele pozitivnog perfekcionizma kod permisivnog stila roditeljstva za očeve, pokazala je kako nema značajnih odstupanja od asimetrije te da su asimetričnosti u granicama dozvoljenih. Zbog navedenih rezultata analiza zaključujemo da se može nastaviti s daljnjim postupcima ANOVA-e, jer su dosad provjereni preduvjeti zadovoljeni.

Levenov test homogenosti varijanci za podljestvicu pozitivnog perfekcionizma pokazuje da su varijance homogene jer je značajnost Levenovog statistika veća od granične vrijednosti od 5 % ($F(3, 163) = .116$, $p = .951$). Isto tako, homogenost varijanci nije značajno narušena niti za podljestvicu negativnog perfekcionizma ($F(3, 167) = .607$, $p = .611$).

Stoga zaključujemo kako nije utvrđena statistički značajna razlika u varijancama stilova roditeljstva kod majke i oca za podljestvice perfekcionizma, te se može pristupiti parametrijskim postupcima.

Tablica 5. Rezultati analize varijance za pozitivni perfekcionizam s obzirom na stil roditeljstva majke i oca kod srednjoškolskih nogometaša

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	df	Srednji kvadrat	F	p
Između sudionika					
Roditeljski stil oca	6.128	1	6.128	.119	.731
Roditeljski stil majke	218.479	1	218.479	4.226	.041*
Roditeljski stil oca x majke	27.489	1	27.489	.532	.467
Pogreška	8426.832	163	51.698		

Iz tablice 5 je vidljivo kako postoji statistički značajna razlika u pozitivnom perfekcionizmu s obzirom na stil roditeljstva majke.

Rezultate tumačimo na način da postoji razlika u pozitivnom perfekcionizmu s obzirom na to je li stil roditeljstva majke autoritativan ili permisivan. Uvid u deskriptivne podatke ukazuje na više razine pozitivnog perfekcionizma za autoritativni stil roditeljstva ($M = 79.7$, $SD = .61$), a niže razine za permisivni stil roditeljstva ($M = 76.6$, $SD = 1.3$).

Dakle, nogometaši koji procjenjuju stil roditeljstva svojih majki autoritativnim, iskazuju viši pozitivni perfekcionizam u odnosu na nogometaše koji stil roditeljstva svojih majki procjenjuju permisivnim. Za roditeljski stil oca nije utvrđena statistički značajna razlika u pozitivnom perfekcionizmu.

Tablica 6. *Rezultati analize varijance za negativni perfekcionizam s obzirom na stil roditeljstva majke i oca kod srednjoškolskih nogometaša*

Izvor varijabiliteta	Suma kvadrata	<i>df</i>	Srednji kvadrat	<i>F</i>	<i>p</i>
Između sudionika					
Roditeljski stil oca	18.989	1	18.989	.263	.609
Roditeljski stil majke	0.027	1	0.027	.000	.985
Roditeljski stil oca x majke	108.513	1	108.513	1.504	.222
Pogreška	12052.374	167	72.180		

Uvidom u tablicu 6 zaključujemo kako nije nađena statistički značajna razlika u negativnom perfekcionizmu s obzirom na autoritativni ili permisivni stil roditeljstva majke i oca kod srednjoškolskih nogometaša.

4.3. Povezanost pesimizma i perfekcionizma kod srednjoškolskih nogometaša

Tablica 7. Korelacija (Pearson r) pesimizma i perfekcionizma kod srednjoškolskih nogometaša

	Pesimizam	Pozitivni perfekcionizam
Pozitivni perfekcionizam	.390**	1
Negativni perfekcionizam	-.445**	-.024

Napomena: * $p < .05$. ** $p < .01$

Iz tablice 7 koja prikazuje korelacije (Pearson r) možemo uočiti povezanost pesimizma s pozitivnim i negativnim perfekcionizmom, čija je razina značajnosti manja od 1 % ($p < .01$). Pesimizam je u pozitivnoj korelaciji s pozitivnim perfekcionizmom, a u negativnoj s negativnim perfekcionizmom. Pesimističniji pojedinci imaju više razine pozitivnog perfekcionizma dok manje pesimistični pojedinci imaju više razine negativnog perfekcionizma.

Povezanost pozitivnog i negativnog perfekcionizma je prema rezultatima iz tablice 7 neznačajna, odnosno nije utvrđena povezanost pozitivnog i negativnog perfekcionizma na razini značajnosti većoj od 5 %.

5. Rasprava

Cilj istraživanja bio je utvrditi postoje li razlike u razinama optimizma i pozitivnog i negativnog perfekcionizma s obzirom na percipirani stil roditeljstva kod nogometaša srednjoškolske dobi. Isto tako, jedan od ciljeva bio je i utvrditi postoji li povezanost optimizma i perfekcionizma kod nogometaša srednjoškolske dobi. S obzirom na dobivene rezultate varijabla optimizma je preimenovana u varijablu pesimizma zbog veće zasićenosti negativnih čestica zajedničkim faktorom u odnosu na pozitivne. Nadalje, zbog nedovoljnog broja sudionika u grupi, iz analize je izuzet autoritarni stil roditeljstva pa su rezultati analizirani u odnosu na autoritativni i permisivni stil roditeljstva.

Prvi problem koji je obrađen u ovom istraživanju jest izraženost optimizma u odnosu na roditeljski stil oca i majke. Autoritativan stil roditeljstva se smatra optimalnim za zdrav psihosocijalan razvoj djeteta (Baumrind, 1991). U skladu s tim je nalaz istraživanja na uzorku hrvatskih adolescenata, prema kojem srednjoškolci koji svoje roditelje percipiraju kao autoritativne iskazuju više razine optimizma, u odnosu na one koji ih percipiraju autoritarnima ili permisivnima (Raboteg-Šarić i sur., 2011). Povezanost optimizma i autoritativnog stila roditeljstva na adolescentskoj populaciji utvrđena je u mnogim istraživanjima (Zanon i sur., 2014; Baldwin i sur., 2007). Isto tako treba napomenuti kako su primjerice osobine ličnosti važnije za razvoj optimizma od roditeljskih stilova (Zanon i sur., 2014). Međutim, valja napomenuti kako pregledom literature nisu pronađena istraživanja koja obrađuju istu temu na populaciji srednjoškolskih nogometaša te stoga usporedba dobivenih rezultata s dosadašnjim istraživanjima ne može biti jednoznačna ili jednostavna. U ovom istraživanju nije potvrđen nalaz dobiven u sličnim istraživanjima, odnosno kod srednjoškolskih nogometaša nije nađena razlika u pesimizmu s obzirom na stil roditeljstva majke i oca. Također, u ovom istraživanju nije obuhvaćen autoritarni stil roditeljstva koji je važan aspekt mnogih istraživanja koja proučavaju stilove roditeljstva. Naime, razlike u psihološkim konstruktima su pronađene upravo između autoritativnog i autoritarnog stila roditeljstva (Raboteg-Šarić i sur., 2011; Baldwin i sur., 2007). Dobiven nalaz možemo dodatno objasniti nalazom iz istraživanja Zanon i suradnika (2014) prema kojem veći utjecaj na razvoj optimizma imaju osobine ličnosti, a u manjoj mjeri roditeljski stilovi. Stoga je moguće da i u adolescentskoj dobi razlike u optimizmu i pesimizmu manje ovise o roditeljskim stilovima, a više o karakteristikama same osobe. S druge strane, iako je korišten Revidirani test životne orijentacije (LOT-R; Scheier i sur., 1994) kao i u istraživanju Raboteg-

Šarić i suradnika (2011), na uzorku nogometaša srednjoškolske dobi pokazala se drugačija faktorska struktura od očekivane.

Naime, Scheier i suradnici (1994) zastupaju jednodimenzionalnu strukturu optimizma, no obzirom da se skala sastoji od pozitivnih i negativnih čestica revizije drugih autora ukazuju na dvodimenzionalnu strukturu (npr. Fogarty i sur., 2016; Kuzbansky i sur., 2004). Upravo mogućnost dvodimenzionalne strukture (koja se sastoji od optimizma i pesimizma) ostavlja prostor za veću zasićenost negativnih čestica faktorom, odnosno pojavu skale koja mjeri pesimizam umjesto optimizma, kao što je bio slučaj u ovom istraživanju. Također, potrebno je podsjetiti da je pouzdanost skale pesimizma iznosila $\alpha = .64$ (granična prihvatljivost), dok je raspon poželjne pouzdanosti za LOT-R između $\alpha = .70$ i $\alpha = .80$ (Carver i Scheier, 1999). Niska pouzdanost mjernog instrumenta jedna je od greški mjerenja koja je primarni izvor varijance greške (Milas, 2005). Stoga možemo konstatirati da je niska pouzdanost LOT-R skale jedan od potencijalnih utjecaja na značajnost razlika u pesimizmu s obzirom na roditeljski stil. Osim pouzdanosti mjernog instrumenta na varijancu greške utječu i (ne)kontrolirani uvjeti u kojima se provodi istraživanje (Milas, 2005) što će biti dodatno objašnjeno u dijelu o nedostacima istraživanja.

Zanimljivo istraživanje Bleichrodt, L'Haridon i Van Ass (2016) proučavalo je odnos preuzimanja rizika i uspjeha u sportu kod profesionalnih sportaša. Profesionalni sportaši se u odnosu na rekreativce razlikuju u odabiru rizika, odnosno koncentriraju se na malu vjerojatnost uspjeha i manje na veću vjerojatnost neuspjeha. Prema rezultatima istog istraživanja profesionalni sportaši su odnosu na rekreativce optimističniji, a optimizam se pokazao povezanim s uspjehom u sportu. Iako je istraživanje Bleichrodt i suradnika (2016) provedeno na uzorku odraslih sportaša te stoga nije moguće generalizirati rezultate na adolescentskoj populaciji, nalazi mogu poslužiti u objašnjenju rezultata dobivenih u ovom istraživanju. Srednjoškolski nogometaši koji su sudjelovali u ovom istraživanju nisu profesionalni nogometaši (osim nekolicine iz jednog nogometnog kluba), već se rekreativno, uz školovanje, bave nogometom. Po uzoru na zaključke Bleichrodt i suradnika (2016) moguće je objašnjenje da rekreativni sportaši (pa tako i adolescenti) nemaju visoke razine optimizma (u odnosu na profesionalne sportaše). U situacijama kada postoji velika vjerojatnost neuspjeha i mala vjerojatnost uspjeha, rekreativci su skloni razmišljati o mogućnosti neuspjeha odnosno nepovoljnom ishodu – što predstavlja pesimizam (Bleichrodt i sur. 2016). Profesionalni sportaši se u istoj situaciji usredotočuju na vjerojatnost uspjeha (iako je vjerojatnost manja) što, prema autorima istraživanja, predstavlja optimizam.

Shodno navedenom, možemo pretpostaviti da srednjoškolski nogometaši (rekreativni sportaši) nemaju visok optimizam jer češće očekuju neuspjeh, što ih zapravo svrstava u pesimiste. Moguće je da mladi kroz sport uče kako pobjeda ili uspješan ishod nisu sigurni, već je potrebno ulagati trud i napor kako bi isto osigurali. Budući da formiranje optimizma i pesimizma ovisi i o prethodnim iskustvima, profesionalni sportaši su u tom aspektu u prednosti u odnosu na mlade sportaše. Pobjeda je u većoj mjeri zastupljena kod profesionalnih sportaša zbog njihovog cjelokupnog sportskog iskustva, koje je kod mladih sportaša na znatno nižoj razini ponajprije zbog godina. Stoga prevladava očekivanje da ishod nije lako dostižan te da je budućnost neizvjesna. Upravo oprez prilikom formiranja pozitivnog očekivanja može objasniti pesimističan stav kod mladih sportaša pa tako i nogometaša. Ova hipoteza također može objasniti varijablu pesimizma, umjesto očekivane varijable optimizma.

Drugi istraživački problem bavio se izraženošću perfekcionizma (u ovom slučaju pozitivnog i negativnog) u odnosu na roditeljske stilove majke i oca kod nogometaša srednjoškolske dobi. Brojna istraživanja pokazala su povezanost pozitivnog (adaptivnog) perfekcionizma s autoritativnim stilom roditeljstva (Sapieja i sur., 2011; Besharat i sur., 2011; Flett i sur., 1995; Hamacheck, 1978). Budući da autoritativan stil pruža odgovarajuću emocionalnu podršku i autonomiju djetetu, u pozitivnoj je povezanosti s mnogim aspektima psihosocijalnog razvoja adolescenata (Raboteg-Šarić i sur., 2002). S druge strane, autoritarni i permisivni stil roditeljstva pokazuju povezanost s negativnim/neadaptivnim perfekcionizmom, te se smatraju podlogom za razvoj neadaptivnog perfekcionizma (Flett i sur., 1995; Besharat i sur., 2011). Rezultati ovog istraživanja su pokazali značajnu razliku u pozitivnom perfekcionizmu i to samo za roditeljski stil majki, dok za očeve značajna razlika nije utvrđena. Nogometaši koji svoje majke percipiraju autoritativnima iskazuju više razine pozitivnog perfekcionizma u odnosu na nogometaše koji svoje majke percipiraju permisivnima. Ovakav rezultat je u skladu s nalazima prijašnjih istraživanja iako je primjerice u istraživanju Sapieja i suradnika (2011) značajnost pronađena za autoritativni stil oba roditelja. Dodatan uvid u ovakav odnos perfekcionizma i roditeljskog stila pruža model Fletta i suradnika (2002), prema kojem na razvoj perfekcionizma utječu okolina te faktori povezani sa samom osobom. Iako je značajan utjecaj roditeljskog stila, na formiranje perfekcionizma također utječu: sportsko okruženje i vršnjaci kao i karakteristike same osobe poput temperamenta i bihevioralno inhibicijskog i aktivacijskog sistema (Fletta i sur. 2002; Greblo, 2011). Također, valja pripaziti prilikom tumačenja dobivenih nalaza u ovom, ali i dosadašnjim istraživanjima.

Naime, kao što je rečeno u uvodu, perfekcionizam je konstrukt koji nije jednoznačno određen te postoje razne operacionalizacije i mjerni instrumenti (Haase i Prapavessis, 2004; Greblo, 2012).

Iako je perfekcionizam operacionaliziran kao višedimenzionalan, ne možemo sa sigurnošću znati da pozitivni i negativni perfekcionizam iz PNPS ljestvice (Terry-Short i sur., 1995) te primjerice pozitivne težnje i evaluacijske brige iz MPS skala perfekcionizma (Frost i sur., 1993), mjere slične dimenzije perfekcionizma. Tako je primjerice u istraživanju Sapieja i suradnika (2011) korištena MPS (Frost i sur., 1990) prilagođena za sportsku populaciju, dok je u ovom istraživanju korištena PNPS ljestvica (Terry-Short i sur., 1995) koja nije prilagođena za populaciju sportaša ili nogometaša srednjoškolske dobi. Iz navedenog razloga je važno oprezno uspoređivati rezultate istraživanja koja istražuju perfekcionizam jer različite operacionalizacije i mjerni instrumenti otežavaju donošenje jednostranih zaključaka o korelatima perfekcionizma.

Iako je očekivana pozitivna povezanost optimizma i pozitivnog perfekcionizma, rezultati dobiveni u ovom istraživanju ukazuju suprotno. Naime, utvrđena je značajna povezanost pesimizma i pozitivnog perfekcionizma te negativna povezanost pesimizma i negativnog perfekcionizma. Moguće objašnjenje neočekivanih rezultata jest način formiranja ukupnog rezultata na LOT-R-u. Naime, neki autori smatraju da bi se rezultat na LOT-R-u trebao promatrati zasebno na faktorima optimizma i pesimizma (Herzberg i sur., 2006; Fogarty i sur., 2016; Appaneal, 2012). Rezultate je moguće promatrati i putem bruto rezultata gdje tri pozitivno usmjerene čestice predstavljaju optimizam i tri negativne usmjerene čestice predstavljaju pesimizam (Appaneal, 2012). Ukoliko rezultate ovog istraživanja promatramo na način da pozitivno usmjerene čestice predstavljaju optimizam i negativno usmjerene čestice predstavljaju pesimizam, korelacije se značajno razlikuju od jednofaktorskog pristupa optimizmu korištenog u ovom istraživanju. Naime u tom slučaju je optimizam u pozitivnoj korelaciji s pozitivnim perfekcionizmom ($r = .432$) te u negativnoj s negativnim perfekcionizmom ($r = -.191$). Pesimizam je u tom slučaju u negativnoj korelaciji s pozitivnim perfekcionizmom ($r = -.333$) te u pozitivnoj korelaciji s negativnim perfekcionizmom ($r = .576$). U tom slučaju su dobiveni rezultati korelacija u skladu s dosadašnjim nalazima prema kojima je optimizam pozitivno povezan s pozitivnim perfekcionizmom, a pesimizam s negativnim perfekcionizmom (Andrews i sur., 2014; Black i Reynolds, 2013).

Također moguće objašnjenje dobivenih rezultata jest da pesimizam sam po sebi nije isključivo negativan te da može imati i pozitivne učinke (Chang i sur., 2009). Primjerice istraživanje Aspinwall i Richter (1999) je pokazalo da pesimističniji pojedinci više ustraju u rješavanju zadataka za koje im je rečeno da su teže rješivi, dok optimističniji pojedinci brže odustanu od takvih zadataka i prelaze na alternativne, odnosno rješive. U slučajevima kada mogu odabrati kakve će zadatke rješavati, optimisti brže odustanu od težih zadataka kako bi došli do lakših u kojima će biti uspješniji, dok pesimisti ustraju i u težim zadacima neovisno o tome postoje li lakši zadaci (Aspinwall i Richter, 1999). Stoga dobivenu korelaciju možemo objasniti na način da pesimisti generalno smatraju da je potrebno ustrajati u zadacima, odnosno ulagati napore kako bi ishod bio dobar. Pozitivan perfekcionizam osim težnje ka savršenstvu u podlozi karakterizira i želja za uspjehom (Slade i Owens, 1998). Stoga povezanost pesimizma i pozitivnog perfekcionizma upućuje na moguće objašnjenje da pesimisti više ustraju u svojim naumima i naporima što dakako ne isključuje želju za uspjehom, odnosno pozitivan perfekcionizam. Još jedno objašnjenje ovakvih rezultata pruža konstrukt obrambenog pesimizma. Naime, ovaj oblik pesimizma karakterizira očekivanje nepovoljnih ishoda ili neuspjeha, kako bi se snizila razina anksioznosti (Norem i Cantor, 1986). Postavljanjem niskih očekivanja pojedinci se štite od potencijalno loših ishoda, a samim time smanjuju pritisak, što im omogućava veću posvećenost nekom zadatku bez zabrinutosti za ishod (Chang i sur., 2009). Isto tako, pojedinci na taj način štite svoje samopoštovanje koje je izloženo riziku prilikom svakog lošeg ili negativnog iskustva (Gaudreau i sur. 2015). Budući da je u ovom istraživanju korištena skala optimizma (LOT; Scheier i sur., 1994) koja je na temelju dobivenih rezultata zapravo skala pesimizma, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da mjeri „pravi pesimizam“. Dakle, postoji mogućnost da se pod maskom pesimizma zapravo krije obrambeni pesimizam.

5.1. Ograničenja istraživanja

Provedeno istraživanje ima nekoliko ograničenja koje je potrebno navesti. Uzorak odabranih nogometnih klubova je prigodan te su u istraživanju sudjelovali nogometaši klubova s područja grada Zagreba, što smanjuje mogućnost generalizacije dobivenih rezultata na sve nogometaše srednjoškolske dobi. Zatim, istraživanje nije provedeno u standardiziranim uvjetima, a nekontrolirani uvjeti provođenja istraživanja povećavaju varijancu greške (Milas, 2005). Nekontrolirani uvjeta mjerenja ili varijacije u postupku provođenja istraživanja te razina pouzdanosti mjernog instrumenta čine grešku mjerenja, koja je primarni izvor varijance greške (Milas, 2005). U ovom istraživanju su obje greške mjerenja zastupljene čime je

povećana varijanca greške, odnosno smanjena vjerojatnost značajnih razlika u optimizmu i perfekcionizmu u odnosu na percipirani stil roditeljstva. Budući da su nogometni klubovi dobrovoljno pristali da njihovi članovi sudjeluju u istraživanju, provedba istraživanja je organizirana u vremenskom periodu koji omogućava neometani rad trenera i igrača. Stoga je istraživanje provedeno neposredno prije ili nakon treninga ili utakmice. Iz istog razloga igrači su na raspolaganju imali prostorije svlačionica ili u boljim slučajevima prostorije *press* centra ili uprave, što svakako ne predstavlja idealne uvjete za sudjelovanje u istraživanju. U oba slučaja privatnost prilikom ispunjavanja upitnika je bila upitna jer su igrači bili u neposrednoj blizini svojih suigrača. Isto tako, dobrovoljnost sudjelovanja u ovom istraživanju je također dovedena u pitanje. Iako je sudionicima na početku naglašeno da je istraživanje anonimno i dobrovoljno te da u svakom trenutku mogu odustati, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da su sudionici uzeli u obzir ovu mogućnost. Naime nogometašima su treneri prenijeli obavijest o sudjelovanju u istraživanju, a upute ili naredbe trenera se u klubovima shvaćaju krajnje ozbiljno.

Problem dobrovoljnosti sudjelovanja u istraživanju čest je u psihologijskim istraživanjima. Primjerice, u mnogo su psihologijskim istraživanjima sudionici studenti, kojima profesori uvjetuju sudjelovanje u istraživanjima. U takvim su slučajevima studenti svjesni mogućnosti odustajanja, ali često ne iskoriste tu mogućnost već riskiraju potencijalno neiskreno ispunjavanje upitnika ili testa. Upravo iz navedenog razloga je problem dobrovoljnosti i valjanosti mnogo kompleksniji, ali i često prisutan problem u psihologijskim istraživanjima.

Potrebno je obratiti pozornost na mjerne instrumente korištene u ovom istraživanju. Iako je revidirani test životne orijentacije (LOT-R; Scheier i sur., 1994) već korišten na uzorku hrvatskih srednjoškolaca (Raboteg-Šarić i sur., 2011), valja napomenuti kako je skala namijenjena odrasloj populaciji. Iz istog razloga je upitna valjanost primjene takvog instrumenta na populaciji adolescenata te je potrebno ispitati psihometrijske karakteristike ovog instrumenta na reprezentativnim uzorcima srednjoškolaca. Potrebno je naglasiti kako se rezultati korelacija optimizma i perfekcionizma razlikuju ovisno o načinu formiranja ukupnog rezultata na LOT-R-u. Jednofaktorski pristup formiranja rezultata optimizma korišten u ovom istraživanju, dovodi do neočekivane povezanosti optimizma i perfekcionizma, dok dvofaktorski pristup dovodi do očekivane povezanosti u skladu s dosadašnjim istraživanjima. Stoga je potreban oprez prilikom tumačenja rezultata dobivenih jednofaktorskim pristupom optimizmu, budući da se ovisno o načinu formiranja rezultata na LOT-R-u povezanosti

optimizma i perfekcionizma značajno razlikuju. Isto tako, iako u mnogim istraživanjima predlažu pristup optimizmu u kojem se odvojeno promatra optimizam i pesimizam, naglasak je u tom slučaju na niskoj razini pouzdanosti (Appaneal, 2012). Neprihvatljiva razina pouzdanosti optimizma i pesimizma u ovom istraživanju, jedan je od razloga zbog kojeg je odabran jednofaktorski pristup. Niska razina pouzdanosti upućuje na pogrešku mjerenja koja se može odnositi na karakteristike mjernog instrumenta poput malog broja čestica i heterogenosti samog upitnika. Prijedlog za buduća istraživanja je razmotriti dvofaktorski pristup optimizmu/pesimizmu uz povećanje broja čestica koje mjere optimizam i pesimizam te prilagodbu samih čestica sudionicima srednjoškolske dobi. Na taj način bi osim povećanja pouzdanosti mjernog instrumenta, bolje obuhvatili i sam konstrukt optimizma.

Upitnik percipiranih roditeljskih stilova uključuje prisilan odabir samo jednog roditeljskog stila (od tri ponuđena) te se kao potencijalan rezultat takvog načina odabira više od polovine sudionika odlučilo za autoritativni stil (majke i oca). Bilo bi dobro koristiti instrument kojim je moguće procijeniti roditelje na sva tri stila i na taj način dobiti egzaktniju sliku jer roditelji u nekoj mjeri sadrže karakteristike više stilova, a ne samo jednog. Prijedlog za buduća istraživanja je koristiti druge instrumente koji ne uključuju prisilan odabir te isto tako u procjenu uključiti i roditelje, kako bi uvid u roditeljski stil bio potpuniji. Također, ograničenje mjernih instrumenata vrijedi i za Ljestvicu pozitivnog i negativnog perfekcionizma (PNPS; Terry-Short i sur., 1995). Naime, ljestvica nije validirana na uzorku sportaša srednjoškolske dobi, zbog čega postoji mogućnost da prilikom ispunjavanja sudionici nisu u potpunosti razumjeli tvrdnje. Nerazumljivost ili nevaljanost tvrdnji svrstava se u greške mjerenja (Milas, 2005) što je potrebno uzeti u obzir kao još jedan nedostatak istraživanja. Isto tako, Haase i Prapavessis (2004) su prilikom validacije PNPS ljestvice na populaciji sportaša zaključili da je istu potrebno modificirati (izbaciti neke čestice) kako bi opravdano koristili dvofaktorsku strukturu. Za mjerenje perfekcionizma kod adolescenata bilo bi dobro primijeniti Skalu perfekcionizma za djecu i adolescente (eng. *Child-Adolescent Perfectionism Scale* - CAPS) koju su osmislili Flett i sur. (1997) po uzoru na Multidimensionalnu skalu perfekcionizma (MPS; Hewitt i Flett, 1991). Kako bi dobili egzaktniju sliku roditeljskih stilova bilo bi dobro u budućim istraživanjima uključiti i roditelje u procjenu, odnosno koristiti upitnik stilova roditeljstva za roditelje poput Upitnika roditeljskih stilova i dimenzija (eng. *The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire* - PSDQ; Robinson, Mandlco, Olsen i Hart, 2001). Na kraju važno je istaknuti da su u istraživanju korištene mjere razlikovanja i povezanosti što onemogućava donošenje zaključaka o uzročno-posljedičnoj

vezi. Roditeljski stilovi mogu biti uzrok različitih razina optimizma i perfekcionizma, no svakako je potrebno u obzir uzeti utjecaj još nekih varijabli koje nisu obuhvaćene u ovom istraživanju.

5.2. Praktične implikacije istraživanja

Važnost roditeljskih stilova prepoznata je kroz razne modele i teorije, a dodatnu potvrdu daju mnoga istraživanja (npr. Baumrind, 1991; McClun i Merrell, 1998; Raboteg-Šarić i sur., 2011; Dumas i sur., 2009). Smatra se da je utjecaj roditeljskih stilova na psihološki razvoj djeteta neminovan, a poseban utjecaj imaju na djecu i adolescente koji se bave sportom (Côté, 1999). Jačanje samopoštovanja kroz sport ostvaruje se i suočavanjem s neuspjehom, a upravo roditelji imaju važnu ulogu u formiranju mnogih osobina koje olakšavaju nošenje s novim situacijama (Côté, 1999). Iako je optimizam povezan s mnogim povoljnim ishodima, novija istraživanja naglašavaju da inzistiranje na optimističnom stavu ne treba biti imperativ (Norem i Chang, 2002; Chang i sur., 2009). U sportu kao što je nogomet optimizam je visoko na listi željenih osobina koje se usađuju mladim nogometašima, no istraživači sve više oprezno pristupaju pitanju poticanja optimizam (Norem i Chang, 2002). Rezultati ovog istraživanja su pokazali da je optimizam konstrukt koji je potrebno dodatno istražiti te koji u sebi krije jednako važnu komponentu pesimizma. Moguće je da su nogometaši srednjoškolske dobi izloženi utjecajima roditelja i trenera koji potiču oprez prilikom očekivanja povoljnih ishoda. Naime, rezultati ukazuju na potencijalnu reevaluaciju optimizma kroz obrambeni pesimizam jer se posebice kroz sport mladi uče nepredvidljivim ishodima. Nogometaši uče kolika je važnost truda i rada kako bi postigli dobar rezultat te da je isto tako važno ne podcijeniti protivnika, što zapravo umanjuje njihov optimizam. Uzimajući u obzir navedeno obrambeni pesimizam nije nužno negativan pristup. Primjerice, nogometaši u nekoj utakmici očekuju tešku borbu za rezultat te se usredotočuju na angažman i time smanjuju anksioznost koju stvara pritisak imperativa pobjede. Na taj način do izražaja mogu doći i neke pozitivne karakteristike poput adaptivnog perfekcionizma koji je poželjan jer uključuje zdrave aspekte perfekcionizma poput težnje ka uspjehu (Slade i Owens, 1998). Adaptivan perfekcionizam se pokazao izraženijim kod nogometaša koji svoje majke percipiraju kao autoritativne. Ovaj nalaz ukazuje na važnost odnosa s majkom iako neki istraživači tvrde kako je kod mladih sportaša važniji odnos s ocem (Davison, Cutting i Birch, 2003). Dakle, osim što je autoritativan stil roditeljstva optimalan za zdrav psihosocijalan razvoj, rezultati dodatno ukazuju na važnost uključenosti majki u sportske aktivnosti djece. Na temelju navedenog bilo

bi dobro dodatno poticati uključenost majki u primjerice sastanke za roditelje koje organizira nogometni klub i slično.

Osim toga važno je posebno napomenuti kako rezultati istraživanja ukazuju na potrebu za širom perspektivom u pogledu na optimizam i perfekcionizam. Naime, ovo istraživanje je pokazalo kako optimizam i neadaptivni perfekcionizam ne ovise o roditeljskim stilovima. Stoga je važno imati na umu druge utjecaje na razvoj i razinu optimizma i neadaptivnog perfekcionizma kod adolescenata poput karakteristika same osobe (osobine ličnosti), utjecaj vršnjaka, kulture, itd. Bilo bi dobro kada bi sportski psiholozi ili treneri koji imaju dodatne edukacije iz područja psihologije, na razne načine (radionice i razgovori) potaknuli mlade nogometaše na razmišljanje o važnosti osobina optimizma i perfekcionizma. Budući da se radi o osobinama koje je moguće mijenjati i razvijati, važno je mladim sportašima podići svijest upravo u razdoblju adolescencije kada formiraju svoj identitet.

6. Zaključak

Osnovni cilj ovog istraživanja bio je ispitati izraženost optimizma i perfekcionizma u odnosu na percipirani stil roditeljstva kod srednjoškolskih nogometaša. Rezultati istraživanja ukazali su na važnost sagledavanja šireg pogleda na odnos optimizma i perfekcionizma s obzirom na percepciju roditeljskih stilova kod mladih nogometaša. Suprotno očekivanjima, rezultati su pokazali kako nema razlike u izraženosti pesimizma (optimizma) u odnosu na autoritativan ili permisivan stil roditeljstva oba roditelja. U skladu s očekivanjima, višu razinu pozitivnog perfekcionizma imaju nogometaši koji svoje majke percipiraju autoritativnima, u odnosu na one koji svoje majke percipiraju permisivnima. Također, nije utvrđena razlika u izraženosti negativnog perfekcionizma s obzirom na autoritativni ili permisivni stil roditeljstva oba roditelja. Neočekivano, pokazalo se kako je viša razina pesimizma (odnosno niža razina optimizma) povezana s višom razinom pozitivnog perfekcionizma. Isto tako, viša razina pesimizma (odnosno niža razina optimizma) povezana je s nižom razinom negativnog perfekcionizma. Potrebno je naglasiti kako se povezanost optimizma i perfekcionizma razlikuje ovisno o pristupu formiranja rezultata optimizma.

Na kraju, nalaz ovog istraživanja kako srednjoškolski nogometaši koji percipiraju stil roditeljstva svojih majki kao autoritativan imaju više razine pozitivnog perfekcionizma u odnosu na one koji percipiraju permisivan stil roditeljstva, ukazuje na potencijalnu važnost djelovanja autoritativnog stila roditeljstva na pozitivne aspekte perfekcionizma kod srednjoškolskih nogometaša u Hrvatskoj.

7. Literatura

- Andrews, D.M., Burns, L.R. i Duelling, J.K. (2014). Positive Perfectionism: Seeking the Healthy “Should”, or Should We? *Open Journal of Social Sciences*, 2, 27-34.
- Appaneal, R.P. (2012). A Confirmatory Factor Analysis of the Life Orientation Test–Revised With Competitive Athletes. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 83 (4), 592-596.
- Aspinwall, L. G. i Richter, L. (1999). Optimism and self-mastery predict more rapid disengagement from unsolvable tasks in the presence of alternatives. *Motivation and Emotion*, 23, 221–245.
- Badrić, M., Prskalo, I. i Matijević, M. (2015). Aktivnosti u slobodnom vremenu učenika osnovne škole. *Croatian Journal of Education*, 17 (2), 299-331.
- Baldwin, D.R., McIntyre, A. i Hardaway, E. (2007). Perceived Parenting Styles on College Students' Optimism. *College Student Journal*, 41 (3), 550-557.
- Baumrind, D. (1991.). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.
- Besharat, M.A., Azizi, K. i Poursharifi, H. (2011). The relationship between parenting styles and children's perfectionism in a sample of Iranian families. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1276–1279.
- Black, J. i Reynolds, W.M. (2013). Examining the relationship of perfectionism, depression, and optimism: Testing for mediation and moderation. *Personality and Individual Differences* 54, 426–431.
- Bleichrodt, H., L'Haridon, O. i Van Ass, D. (2016) The Risk Attitudes of Professional Athletes: Optimism and Success Are Related. Decision. American Psychological Association (APA). Advance online publication.
- Burns, D. (1980). The perfectionist's script for self-defeat. *Psychology Today*, 34-51.
- Carver, C.S., Scheier, M.F. i Segerstrom, S.C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review* 30, 879–889.
- Carver, C. S. i Scheier, M. F. (1999.). Optimism. U: Snyder, C. R. (ur.), *Coping: The psychology of what works* (str. 182-204). New York: Oxford University Press.
- Chang, E. C., Chang, R. i Sanna, L. J. (2009). Optimism, pessimism, and motivation: Relations to adjustment. *Social and Personality Psychology Compass*, 3, 494–506.
- Chang, E. C. (2002). Cultural differences in psychological distress in Asian and Caucasian American college students: Examining the role of cognitive and affective concomitants. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 47–59.
- Chang, E. C. i Sanna, L. J. (2001). Optimism, pessimism, and positive and negative affectivity in middle-aged adults: A test of a cognitive-affective model of psychological adjustment. *Psychology and Aging*, 16, 524–531.

- Chang, E. C. (1998). Does dispositional optimism moderate the relation between perceived stress and psychological well-being? A preliminary investigation. *Personality and Individual Differences*, 25, 233–240.
- Côté, J. (1999). The Influence of the Family in the Development of Talent in Sport. *The Sport Psychologist*, 13, 395-417.
- Davison, K., Cutting, T. i Birch, L. (2003). Parents' activity-related parenting practices predict girls' physical activity. *Medicine and Science in Sport and Exercise* 35(9), 1589–1595.
- Dolinski, D., Gromski, W., i Zawisza, E. (1987). Unrealistic pessimism. *The Journal of Social Psychology*, 127(5), 511-516.
- Dunn, J.G.H., Gotwals, J.K., Causgrove Dunn, J. i Syrotuik, D.G. (2006). Examining the relationship between perfectionism and trait anger in competitive sport. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 4, 7–24.
- Dunn, J.G.H., Causgrove Dunn, J.L. i Syrotuik, D.G. (2002). Relationship between multidimensional perfectionism and goal orientations in sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 24, 376–395.
- Dunkley, D. M., Blankstein, K. R., Masheb, R. M., & Grilo, C. M. (2006). Personal standards and evaluative concerns dimensions of “clinical” perfectionism: A reply to Shafran et al. (2002, 2003) and Hewitt et al. (2003). *Behaviour Research and Therapy*, 44, 63-84.
- Egan, S., Piek, J., Dyck, M. i Kane, R. (2011). The reliability and validity of the positive and negative perfectionism scale. *Clinical Psychologist*, 15, 121–132.
- Epstein, S. i Meier, P. (1989). Constructive thinking: A broad coping variable with specific components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(2), 332-350.
- Erceg Jugović, I. i Lauri Korajlija, A. (2012). Povezanost ispitne anksioznosti s perfekcionizmom. *Psihologijske teme* 21 (2), 299-316.
- Farb, F. A. i Matjasko, L. J. (2012). Recent advances in research on school-based extracurricular activities and adolescent development. *Developmental Review*, 32, 1-48.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Boucher, D. J., Davidson, L. A. i Munro, Y. (1997). *The Child-Adolescent Perfectionism Scale: Development, validation, and association with adjustment*. Neobjavljeni rad.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L. i Singer, A. (1995). Perfectionism and parental authority styles. *Individual Psychology: Journal of Adlerian Theory, Research and Practice*, 51(1), 50-60.
- Fogarty, G.J., Perera, H.N., Furst, A.J. i Thomas, P.R. (2016). Evaluating Measures of Optimism and Sport Confidence. *Measurement in physical education and exercise science*, 20 (2), 81–92.
- Fraser-Thomas, J.L., Jean Côté i Deakin, J. (2005). Youth sport programs: an avenue to foster positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 10 (1), 19–40.

- Frese, M. (1992). A plea for realistic pessimism: On objective reality, coping with stress, and psychological dysfunction. U L. Montada, S.-H. Filipp i M. J. Lerner (ur.), *Life crises and experiences of loss in adulthood* (str. 81-94). Hillsdale: Erlbaum.
- Dumas, T.M., Lawford, H., Tieu, T.T. i Pratt, M.W. (2009). Positive Parenting in Adolescence and Its Relation to Low Point Narration and Identity Status in Emerging Adulthood: A Longitudinal Analysis. *Developmental Psychology*, 45(6), 1531–1544.
- Flett, G.L., Hewitt, P.L. i Dyck, D.G. (1989). Self-oriented perfectionism, neuroticism and anxiety. *Personality and Individual Differences*, 10(7), 731-735.
- Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2002). Perfectionism and Maladjustment: An Overview of Theoretical, Definitional, and Treatment Issues. In G. L. Flett & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 5-31). Washington, DC: APA.
- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Oliver, J. M., i Macdonald, S. (2002). Perfectionism in children and their parents: A developmental analysis. In G. L. Flett, & P. L. Hewitt (Eds.), *Perfectionism: Theory, research, and treatment* (pp. 89–132). Washington, DC: APA.
- Frost, R. O., Heimberg, R. G., Halt, C. S., Mattia, J. L. i Neubauer, A. L. (1993). A comparison of two measures of perfectionism. *Personality and Individual Differences*, 14, 99- 126.
- Frost, R.O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. (1990). The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 4, 449-468.
- Gaudreau, P., Gunnell, K. E., Hoar, S. D., Thompson, A. i Lelièvre, J. (2015). Optimism, pessimism, and coping in a dual-domain model of sport and school satisfaction. *Sport, Exercise, and Performance Psychology*, 4(2), 140-152.
- Gibson, B. i Sanbonmatsu, D. M. (2004). Optimism, pessimism, and gambling: The downside of optimism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30, 149–160.
- Glenmark, B., Hedberg, G. i Jansson, E. (1994). Prediction of physical activity level in adulthood by physical characteristics, physical performance and physical activity in adolescence: An 11-year follow-up study. *European Journal of Applied Physiology and Occupational Physiology*, 69, 530-538.
- Gordon, R. A. (2008). Attributional style and athletic performance: Strategic optimism and defensive pessimism. *Psychology of Sport and Exercise*, 9, 336-350.
- Gotwals, J. K., Stoeber, J., Dunn, J. G. H. i Stoll, O. (2012). Are perfectionistic strivings in sport adaptive? A systematic review of confirmatory, contradictory, and mixed evidence. *Canadian Psychology*, 53(4), 263-279.
- Gould, D. Dieffenbach, K. i Moffett, A. (2002). Psychological Characteristics and Their Development in Olympic Champions. *Journal of applied sport psychology*, 14, 172–204.
- Greblo, Z. (2012). Što se skriva iza pojma "perfekcionizam"? Povijest proučavanja i pregled različitih konceptualizacija perfekcionizma. *Psihologijske teme* 21 (1), 195-212.
- Greblo, Z. (2011). *Perfekcionizam u darovitih sportaša: uloga osobinskih i okolinskih činitelja*. Neobjavljeni doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet.

- Greenspoon, T.S. (2008). Making sense of error: A view of the origins and treatment of perfectionism. *American Journal of Psychotherapy*, 62, 263-282.
- Haase, A. M., Prapavessis, H., i Owens, R. G. (2002). Perfectionism, social physique anxiety and eating attitudes: a comparison of elite male and female athletes. *Psychology of Sport and Exercise*, 3, 33-47.
- Haase, A.M. i Prapavessis, H. (2004). Assessing the factor structure and composition of the Positive and Negative Perfectionism Scale in sport. *Personality and Individual Differences*, 36, 1725-1740.
- Hall, H.K., Kerr, A.W., Kozub, S.A. i Finnie, S.B. (2007). Motivational antecedents of obligatory exercise: The influence of achievement goals and multidimensional perfectionism. *Psychology of Sport and Exercise*, 8(3), 297-316.
- Hamachek, D.E. (1978). Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*, 15, 27-33.
- Hansen, D. M., Larson, R. W. i Dworkin, J. B. (2003). What adolescents learn in organized youth activities: A survey of self-reported developmental experiences. *Journal of Research on Adolescence*, 13(1), 25-55.
- Heaven, P. i Chiarrochi, J. (2008). Parental Styles, Gender and the Development of Hope and Self-Esteem. *European Journal of Personality*, 22, 707-724.
- Hefferon, K. (2012). Bringing back the body into positive psychology: The theory of corporeal posttraumatic growth in breast cancer survivorship. *Psychology*, 3, 1238-1242.
- Herzberg, P. Y., Glaesmer, H. i Hoyer, J. (2006). Separating optimism and pessimism: A robust psychometric analysis of the Revised Life Orientation Test (LOT-R). *Psychological Assessment*, 18(4), 433-438.
- Hewitt, P. L., & Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the Self and Social Contexts: Conceptualization, Assessment, and Association with Psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(3), 456-470.
- Higgins, E. T. (2006). Value from hedonic experience and engagement. *Psychological Review*, 113, 439-460.
- Hill, A.P., Hall, H.K., Appleton, P.R. (2010). Perfectionism and athlete burnout in junior elite athletes: The mediating role of coping tendencies. *Anxiety Stress Coping* 23(4),415-30.
- Hollender, M. H. (1965). Perfectionism. *Comprehensive Psychiatry*, 6, 94-103.
- Holt, N.L., Tamminen, K.A., Black, D.E., Mandigo, J.L. i Fox, K.R. (2009). Youth sport parenting styles and practices. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 31(1), 37-59.
- Howell, D.C. (1997). *Statistical methods for psychology*. Belmont, CA: Duxbury Press.
- Hutchinson, A.J. i Yates, G.C.R. (2008). Maternal goal factors in adaptive and maladaptive childhood perfectionism. *Educational Psychology*, 28 (7), 795-808.
- Keegan, R., Spray, C., Harwood, C. i Lavallee, D. (2010). The motivational atmosphere in youth sport: Coach, parent, and peer influences on motivation in specializing sport participants. *Journal of Applied Sport Psychology*, 22(1), 87-105.

- Kubzansky, L.D., Kubzansky, P.E. i Maselko, J. (2004). Optimism and Pessimism in the Context of Health: Bipolar Opposites or Separate Constructs?. *Personality and social psychology bulletin*, 30 (8), 943-956.
- Le Menestrel, S. i Perkins, D.F. (2007). An overview of how sports, out-of-school time, and youth well-being can and do intersect. *New directions for youth development*, 115, 13-22.
- Mahoney, J. L., Larson, R. W. i Eccles, J. S. (2005). Organized activities as contexts of development: Extracurricular activities, after-school and community programs. Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers.
- Marshall, G. N., Wortman, C. B., Kusulas, J. W., Hervig, L. K. i Vickers, R. R. (1992). Distinguishing optimism from pessimism: Relations to fundamental dimensions of mood and personality. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 1067-1074.
- Maruta, T., Colligan, R. C., Malinchoc, M., i Offord, K. P. (2000). Optimists vs. pessimists: Survival rate among medical patients over a 30-year period. *Clinic Proceedings*, 75, 140-143.
- Milas, G. (2005). Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima. Zagreb: Naklada Slap.
- Nes, L. S. i Segerstrom, S. C. (2006). Dispositional optimism and coping: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 10, 235-251.
- Norem, J.K. i Chang, E.C. (2002). The positive psychology of negative thinking. *Journal of Clinical Psychology*, 58, 993-1001.
- Norem, J. K. i Cantor, N. (1986). Defensive pessimism: Harnessing anxiety as motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1208-1217.
- Oliveira, L.P., Vissoci, J.R.N., Nascimento Junior, J.R.A., Ferreira, L., Vieira, L.F., Silva, P.N., Cheuczuk, F. i Vieira, J. L. L. (2015). The impact of perfectionism traits on motivation in high-performance soccer athletes. *Revista Brasileira de Cineantropometria & Desempenho Humano*, 17(5), 601-611.
- Orejudo S., Puyuelo M., Fernández-Turrado T. i Ramos T. (2012). Optimism in adolescence: A cross-sectional study of the influence of family and peer group variables on junior high school students. *Personality and Individual Differences*, 52, 812-817.
- Ortín-Montero, F.J., Martínez-Rodríguez, A., Reche-García, C., Garcés de los Fayos-Ruiz, E.J. i González-Hernández, J. (2018). Relationship between optimism and athletic performance. Systematic review. *Anales de psicología*, 34(1), 153-161.
- Pacht, A. R. (1984). Reflections on perfection. *American Psychologist*, 39, 386-390.
- Parker, W.D. (1997). An empirical typology of perfectionism in academically talented children. *American Educational Research Journal*, 34, 545-562.
- Perkins, D. F., Jacobs, J. E., Barber, B. L. i Eccles, J. S. (2004). Childhood and adolescent sports participation as predictors of participation in sports and physical fitness activities during young adulthood. *Youth and Society*, 35(4), 495-520.
- Peterson, C. (2000). The future of optimism. *American Psychologist*, 55 (1), 44-55.

- Peterson, C., Semmel, A., von Baeyer, C., Abramson, L. Y., Metalsky, G. I. i Seligman, M. E. P. (1982). The Attributional Style Questionnaire. *Cognitive Therapy and Research*, 6, 287-299.
- Raboteg-Šarić, Merkaš, M. i Majić, Marina (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak*, 152 (3-4), 373-388.
- Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S. i Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskoga odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 11, 2-3(58-59), 239-263.
- Rasmussen, H.N., Scheier, M.F., Greenhouse, J.B.(2009). Optimism and physical health: a meta-analytic review. *Annals of Behavioral Medicine*, 37(3), 239-256.
- Richelieu, A. i Desbordes, M. (2009). Football teams going international – the strategic leverage of branding. *Journal of sponsorship*, 3 (1), 10-22.
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F. i Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). U B. F. Perlmutter, J. Touliatos i G. W. Holden (ur.), *Handbook of family measurement techniques: Vol. 3. Instruments and index* (str. 319-321). Thousand Oaks: Sage.
- Sapieja, K.M., Dunn, J.G.H. i Holt, N.L. (2011). Perfectionism and Perceptions of Parenting Styles in Male Youth Soccer. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 33, 20-39.
- Scheier, M. F., Carver, C. S. i Bridges, M. W. (1994). Distinguishing optimism from neuroticism (and trait anxiety, self-mastery, and self-esteem): A reevaluation of the Life Orientation Test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(6), 1063-1078.
- Scheier, M.F. i Carver, C.S. (1993). On the power of positive thinking: The benefits of being optimistic. *Current directions in psychological science*, 2 (1), 26-30.
- Scheier, M.F. i Carver, C.S. (1985). Optimism, Coping, and Health: Assessment and Implications of Generalized Outcome Expectancies. *Health psychology*, 4 (3), 219-247.
- Spera, C. (2005). A Review of the Relationship Among Parenting Practices, Parenting Styles, and Adolescent School Achievement. *Educational Psychology Review*, 17 (2), 125-146.
- Solomon, L. J. i Rothblum, E. D. (1984). Academic procrastination: Frequency and cognitive-behavioral correlates. *Journal of Counseling Psychology*, 31, 503-509.
- Sorotzkin, B. (1998). Understanding and treating perfectionism in religious adolescents. *Psychotherapy*, 35, 87-95.
- Sorotzkin, B. (1985). The quest for perfection: Avoiding guilt or avoiding shame? *Psychotherapy*, 22, 564-571.
- Strunk, D. R., Lopez, H. i DeRubeis, R. J. (2006). Depressive symptoms are associated with unrealistic negative predictions of future life events. *Behaviour Research and Therapy*, 44, 861-882.
- Telama, R., Yang, X., Laakso, L. i Viikari, J. (1997). Physical activity in childhood and adolescence as predictor of physical activity in young adulthood. *American Journal of Preventive Medicine*, 13(4), 317-323.

- Weinstein, N.D. i Klein, W.M. (1996). Unrealistic Optimism: Present and Future. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 15 (1), 1-8.
- Wheeler, S. (2012). The significance of family culture for sports participation. *International Review for the Sociology of Sport*, 47(2), 235-252.
- Wintre, M.G. i Sugar, L.A. (2000). Parenting, personality and the university transition. *Journal of College Student Development*, 41, 202-214.
- Wold, B., Duda, J.L., Balaguer, I., Smith, O.R.F., Ommundsen, Y., Hall, H.K., Samdal, O., Heuze, J.P., Haug, H., Bracey, S., Castillo, I., Ramis, Y., Quested, E. i Charalampos, K.(2013). Comparing Self-reported Leisure-time Physical Activity, Subjective Health, and Life Satisfaction among Youth Soccer Players and Adolescents in a Reference Sample. *International Journal of Sport and Exercise Psychology* 11, 328–340.
- Zanon, C., Bastianello, M.R., Pacico, J.C. i Hutz, C.S. (2014). The Importance of Personality and Parental Styles on Optimism in Adolescents. *Spanish Journal of Psychology*, 17 (47), 1–7.